

tidsskrift *sb.*, -et, -er, i sms.
 tidsskrift- el. tidsskrifts-, fx
 tidsskrift(s)artikel.

tidsspild *sb.*, -et el. tids-

spilde *sb.*, -t.

Nyt fra Sprognævnet

spørgsmål, *bf.* pl. ene

tidsstemple *vb.*, -ede.

tidsstempling *sb.*, -en, -er.

Retskrivningsordbogen 2012

Den 9. november 2012 udkom 4. udgave af Retskrivningsordbogen. Den afløser 3. udgave fra 2001 og er redigeret af *Anita Ågerup Jervelund, Jørgen Schack, Jørgen Nørby Jensen* og *Margrethe Heidemann Andersen*. I den anledning er *Nyt fra Sprognævnet* denne gang et udvidet temanummer om Retskrivningsordbogen. Nummeret indeholder i alt 11 artikler skrevet af ordbogens redaktører og af Sprognævnets direktør, *Sabine Kirchmeier-Andersen*.

I nummeret kan man læse om ord der er kommet ind i ordbogen, og om ord der er taget ud, om ændrede staveformer, ordformer og bøjningsformer, om ændringer i retskrivningsreglerne, om arbejdet med ordbogen og om selve det lovgrundlag der fastlægger arbejdet.

I juni 2013 vender vi tilbage med et almindeligt nummer af *Nyt fra Sprognævnet*.

God læselyst!

Fra lov til ordbog.

Lovgrundlag og baggrund for Retskrivningsordbogen 2012

Af Sabine Kirchmeier-Andersen

Den nye 4. udgave af Retskrivningsordbogen 2012 repræsenterer den mest gennemgribende revision af ordforrådet i ordbogen siden 1986. Forgængeren, 3. udgave af Retskrivningsordbogen fra 2001, indeholdt kun mindre justeringer og ingen principielle ændringer i forhold til 1986-udgaven. Med Retskrivningsordbogen 2012 fik vi derfor for første gang afprøvet det lovkompleks der regulerer nævnets arbejde, nemlig retskrivningsloven¹, lov om Dansk Sprognævn², begge fra 1997, samt sprognævnets bekendtgørelsen³ fra 2009.

Ifølge retskrivningsloven fastlægges retskrivningen af Dansk Sprognævn og offentliggøres i Dansk Sprognævns retskrivningsordbog. Af sprognævnets bekendtgørelsen fremgår det at nævnet i sit normeringsarbejde skal tage udgangspunkt i to principper: traditionsprincippet og sprogbrugsprincippet. Efter traditionsprincippet ligger stavemåderne af det eksisterende ordforråd prin-

cipielt fast, bortset fra justeringer som følge af sprogbrugsprincippet ifølge hvilket ord og ordformer i dansk skrives i overensstemmelse med den praksis som følges i gode og sikre sprogbruges skriftlige sprogbrug.

I henhold til sprognævnets lov kan nævnet i forbindelse med udgivelse af nye udgaver af Retskrivningsordbogen på egen hånd foretage ændringer og ajourføringer af ikkeprincipiel karakter, hvorimod ændringer af principiel karakter kræver godkendelse af kulturministeren efter indhentet udtalelse fra undervisningsministeren.

Dansk Sprognævns repræsentantskab skal ifølge sprognævnets bekendtgørelsen behandle sager om ændringer af retskrivningen. Repræsentantskabet tager endvidere stilling til om en ændring er af principiel karakter. Af bemærkningerne til sprognævnets lov fremgår det at man ved ændringer af principiel karakter forstår mere gennemgribende eller systematiske ændringer, og som eksempler nævnes: forslag til indførelse af ny tegnsætning, afskaffelse af stumme *h*'er og *d*'er, genindførelse af store bogstaver i navneord, konsekvent fordanskning af fremmedords stavning eller ændring af endelsen *-tion/-sion* til *-sjon* – eller endelsen *-ium* til

1 Lov om dansk retskrivning, LOV nr 332 af 14/05/1997

2 Lov om Dansk Sprognævn, LOV nr 320 af 14/05/1997, samt ændringerne i LOV nr 1171 af 10/12/2008

3 Bekendtgørelse om Dansk Sprognævns virksomhed og sammensætning, BEK nr 178 af 09/03/2009

-ie (i fx *gymnasium* og *planetarium*). Om de ikkeprincipielle ændringer oplyses det i bemærkningerne at Sprognævnet efter loven har bemyndigelse til at foretage justeringer af enkeltords stavemåde og bøjningsformer samt ændringer der ikke er gennemgribende eller systematiske.

Redigeringen af den nye ordbog gik for alvor i gang i 2007. Fra dette tidspunkt blev der hvert år afsat 1½ årsværk og fra 2009 2 hele årsværk til redaktionen bestående af senior-konsulent og projektleder Anita Ågerup Jervelund, seniorforsker Jørgen Schack, seniorforsker Margrethe Heidemann-Andersen og informationsmedarbejder Jørgen Nørby Jensen.

Nævnet nedsatte ligeledes i 2007 en følgegruppe bestående af nævnets daværende formand Niels Davidsen-Nielsen samt to medlemmer af det daværende arbejdsudvalg, seniorredaktør Henrik Lorentzen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, og lektor Eva Skafte Jensen, Roskilde Universitet, som på arbejdsudvalgets og repræsentantskabets vegne skulle følge og bidrage til redaktionens arbejde. På repræsentantskabsmødet i 2008 blev redaktionens arbejde præsenteret, og repræsentantskabet blev bedt om at forholde sig til forskellige ændringsforslag.

Kort tid efter blev sprognævnsløven ændret, og nævnet fik en ny struktur, bl.a. en bestyrelse, en direktør og et udvidet repræsentantskab. Da det nye repræsentantskab og den nye bestyrelse tiltrådte i efteråret 2009, blev følgegruppen omdannet til Fagråd for retskrivning. Den nye direktør, Sabine Kirchmeier-Andersen, indtrådte i fagrådet i stedet for Niels Davidsen-Nielsen som var

gået af som formand. Endvidere indgik alle medlemmer af redaktionen i fagrådet.

Det nye repræsentantskab fik i foråret 2010 en grundig orientering om de planlagte ændringer, som i øvrigt også blev beskrevet i Nyt fra Sprognævnet 2009/4.

På repræsentantskabsmøderne blev følgende ændringer præsenteret som ikkeprincipielle:

- Ændring på enkeltordsniveau
 - opslagsformer, fx *mayonnaise* som eneste opslagsform i stedet for dobbeltformen *majonæse/mayonnaise*
 - bøjningsformer, fx *airbags* i stedet for dobbeltformen *airbags/airbagger*
 - sammensætningsformer, fx *fornuftsægteskab* i stedet for dobbeltformen *fornuftægteskab/fornuftsægteskab*
- Ændring der gælder en mindre ordgruppe
 - sammenskrivning af engelske låneord, fx *spinoff* i stedet for *spin-off*

Følgende typer af ændringer blev præsenteret som eksempler på principielle ændringer:

- Større ændring af en retskrivningsregel
 - reglen om brug af bindestreger gruppesammensætninger, fx kan *væg til vægtæppe* nu også skrives *væg-til-væg-tæppe*
 - reglen om brug af bindestreger i sammensætninger der indeholder forkortelser og taltegn, fx skal *e-mail-adresse* nu skrives *e-mailadresse*
 - regler om brug af apostrof ved visse låneord, fx skal *succes'en* eller *succesen* nu skrives *succesen*
 - reglen om brugen af store og små

bogstaver i appellativiske initialforkortelser, fx kan *ATP*, *MF*, *tv*, og *dvd*, nu også skrives *atp*, *mf*, *TV* og *DVD*

- Ændring der gælder (større) ordgrupper
 - ord på *-ium*, fx kan *gymnasium* fremover skrives *gymnasium* eller *gymnasie*
 - bøjning af visse substantiver på *-en*, *-el*, *-er*, fx skal *køkkenet* eller *køknet* skrives *køkkenet*, *mens regelen* eller *reglen* nu skrives *reglen*

På repræsentantskabsmødet 8.10.2010 besluttede repræsentantskabet at ændringen af reglerne for sær- og sammenskrivning af forbindelser som *inden for/indenfor* mv. ligeledes er principiel, og opfordrede redaktionen til at genoverveje udformningen af reglerne. Det førte til endnu en principiel ændring:

- sær- og sammenskrivning af forbindelser som *inden for/indenfor* mv. Fx kan *Du skal stille skoene uden for døren* fremover skrives: *Du skal stille skoene uden for døren* eller *Du skal stille skoene udenfor døren*

Den endelige udformning af reglerne blev vedtaget ved en skriftlig høring i repræsentantskabet i foråret 2011. Indstillingen vedrørende de principielle ændringer og orienteringen vedrørende de ikkeprincipielle ændringer blev sendt til Kulturministeriet den 28. marts 2011. Den 17.8.2011 forelå undervisningsminister Troels Lund Poulsens høringssvar, og den 22.8.2011 var også kulturminister Per Stig Møllers godkendelse på plads. Lidt over et år senere, den 9.11.2012, blev Retskrivningsordbogen 2012 offentlig-

Sabine Kirchmeier-Andersen
er direktør for
Dansk Sprognævn.

gjort som bog og tilgængelig som netordbog på nævnets hjemmeside, og dermed var processen afsluttet og ændringerne trådt i kraft.

Redigeringen af Retskrivningsordbogen 2012 har i alt strakt sig over 6 år. Processen har ud over redaktionen og de øvrige medarbejdere på Sprognævnets forsknings- og informationsinstitut involveret 2 repræsentantskaber, et arbejdsudvalg, en bestyrelse og et fagråd. Endvidere er ordbogen i løbet af denne periode blevet drøftet med 6 ministre: kulturministrene Brian Mikkelsen, Carina Christensen, Per Stig Møller og Uffe Elbæk samt undervisningsministrene Bertel Haarder og Troels Lund Poulsen. De forskellige ændringsforslag er løbende blevet præsenteret i fagkredse og i offentligheden, hvilket har medført en omfattende offentlig debat og derigennem en bred accept og en god forståelse af ændringerne.

En ny og bedre Retskrivningsordbog – det endelige resultat

Af Anita Ågerup Jervelund

Da Nyt fra Sprognævnet fyldte 25 år i 2009, skrev jeg en artikel om ændringer og forbedringer i den nye Retskrivningsordbog (RO 2011, men her i artiklen RO 2012) til særnummeret af Nyt fra Sprognævnet 2009/4 (NfS 2009/4). Artiklen havde titlen *En ny og bedre Retskrivningsordbog*. Man kan med fordel læse eller genlæse denne artikel nu hvor RO 2012 er udkommet. Hvis artiklen var skrevet i dag, ville den se nogenlunde ligesådan ud. Man kan altså i det store hele stadig regne med det der står i artiklen, selvom ordbogen langt fra var færdig på det tidspunkt. Der skal dog tilføjes et par oplysninger om ordforrådet, sammensætninger og betydningsangivelser. De oplysninger kommer her:

Ajournført ordforråd – antal opslagsord og sammensætningseksempler

Jeg beskrev i NfS 2009/4, s. 11-12, hvordan ajournføringen af ordforrådet i RO 2012 foregik. Der ville komme nye ord ind i ordbogen, huller ville blive udfyldt og sjældne og forældede ord ville blive slettet. Der ville også blive slettet en hel del sammensætninger på alfabetisk plads. Nogle af disse sammensætninger ville i stedet optræde som sammensætningseksempler under det opslagsord der er det første led i sammensætningen. Det kan illustreres på denne måde:

RO 2001	RO 2012
grapefrugt <i>sb.</i> , -en, -er.	grapefrugt <i>sb.</i> , -en, -er, -erne, <i>i sms.</i> grapefrugt-, <i>fx</i> grapefrugtkniv, grapefrugtsaft
grapefrugtkniv <i>sb.</i> , -en, -e.	
grapefrugtsaft <i>sb.</i> , -en, -er.	

Jeg skrev dengang at denne ajournføring af ordforrådet i ordbogen betød at der ville være færre opslagsord i RO 2012 end i RO 2001. Vi havde altså til hensigt at slette flere opslagsord end vi ville tilføje. Til gengæld mente vi at der ville være flere sammensætnings-eksempler i den nye ordbog i forhold til RO 2001 fordi vi ved langt flere opslagsord ville oplyse om hvad der sker med ordet når det indgår i en sammensætning, og i den forbindelse ville vi i reglen angive 1-2 sammensætningseksempler, i enkelte tilfælde 3-4 eksempler. Også de opslagsord der har én form i nogle sammensætninger og en anden i andre, ville få anført sammensætningseksempler, hvilket de ikke havde i RO 2001. Eksempler på tilføjelser af sammensætningseksempler ses på næste side:

RO 2001	RO 2012
jagthund <i>sb.</i> , -en, -e.	jagthund <i>sb.</i> , -en, -e, -ene, <i>i sms.</i> jagthunde-, <i>fx</i> jagthundetræning
nedlæggelse <i>sb.</i> , -n, -r.	nedlæggelse <i>sb.</i> , -n, -r, -rne, <i>i sms.</i> nedlæggelses-, <i>fx</i> nedlæggelsesplan
navn <i>sb.</i> , -et, -e, <i>i sms.</i> navn- og navne-.	navn <i>sb.</i> , -et, -e, -ene, <i>i sms.</i> navn-, <i>fx</i> navngive, og navne-, <i>fx</i> navnebog, navnefælle

RO 2001	RO 2012
ca. 64.000 opslagsord	ca. 64.000 opslagsord
ca. 4000 sammensætningseksempler	ca. 10.000 sammensætningseksempler
ca. 15 slettede opslagsord (ift. RO 1996)	ca. 4.500 slettede opslagsord (ift. RO 2001, mange er blevet sammensætningseksempler)
ca. 1000 nye opslagsord (ift. RO 1996)	ca. 4.500 nye opslagsord (ift. RO 2001)
ca. 68.000 ord i alt	ca. 74.000 ord i alt

Således nåede vi frem til at det samlede antal ord (opslagsord + sammensætningseksempler) ville være stort set det samme i RO 2012 som i RO 2001, men det var kun en foreløbig beregning baseret på prøveredigeringer og ufærdige redigerede dele af ordbogen:

RO 2001	RO 2012 (estimat fra 2009)
ca. 64.000 opslagsord	ca. 60.000 opslagsord
ca. 4000 sammensætningseksempler	ca. 8.000 sammensætningseksempler
ca. 68.000 ord i alt	ca. 68.000 ord i alt

Vi ramte da heller ikke plet! Der blev ikke slettet flere ord end der blev tilføjet – faktisk blev der slettet og tilføjet lige mange ord. Og der blev tilføjet ca. 2000 flere sammensætningseksempler end de første beregninger viste. Samlet set indeholder RO 2012 således 74.000 ord og er dermed blevet en noget større ordbog sammenlignet med RO 2001:

De ordidentificerende betydningsoplysninger

I NfS 2009/4, s. 12-14, skrev jeg om de ordidentificerende betydningsoplysninger i RO 2012. Jeg skrev bl.a. at vi ville indføre kortfattede betydningsoplysninger ved mange flere opslagsord for at brugerne lettere ville kunne identificere ordene, og jeg gav eksempler på hvordan disse oplysninger ville se ud ved forskellige opslagsord. Jeg skrev desuden at betydningerne ikke er "officielle" betydninger, og at RO 2012 således ikke kan bruges som facitliste for et ord betydning. Det er væsentlige oplysninger, som også er udtrykt i RO 2012 i *Vejledning i ordbogens brug*, s. 13:

Der gives betydningsoplysninger ved opslagsord som skønnes at kunne give anledning til tvivl hos især de yngste af ordbogens brugere. Betydningsoplysningerne er i de fleste tilfælde ganske kortfattede idet de kun skal sikre en hurtig identifikation af opslagsordene. Ordbogens betydningsoplysninger skal derfor ikke betragtes som fuldstændige beskrivelser af de enkelte opslagsord betydning, og ordbogen kan ikke bruges som facitliste for ordenes betydning.

Efter endt redigering kan det konstateres at 38 % af opslagsordene har fået betydningsoplysninger. Der er altså 62 % af ordene der ikke har disse oplysninger, og der vil uden tvivl være nogle brugere af ordbogen der indimellem mangler en betydningsoplysning ved et opslagsord - ligesom der også indimellem vil være brugere der finder det overflødigt at en sådan oplysning er angivet. Det er nu engang vanskeligt at vurdere hvad der hører med til de yngste brugeres ordforråd da grænserne for dette er flydende. Og man skal huske på at Retskrivningsordbogen trods alt ikke er en

Anita Ågerup Jervelund
er seniorkonsulent i
Dansk Sprognævn.

betydningsordbog men en retskrivningsordbog, og i en sådan ordbog er det overflødigt at have betydningsoplysninger ved det basale ordforråd som *abe* og *næse*.

Nye opslagsord i Retskrivningsordbogen 2012

Af Jørgen Nørby Jensen

Retskrivningsordbogen fra 2012 indeholder ca. 64.000 opslagsord samt ca. 10.000 sammensætningsseksempler (fx *bilmekaniker* og *bilrude* under opslagsordet *bil*). Dette ordstof dækker ”rigssprogets almindelige ordforråd, herunder en del fagord med en vis almen udbredelse” (jf. *Vejledning i ordbogens brug*, Retskrivningsordbogen, s. 11). Det har altså været nødvendigt at opdatere ordbogen med de ord der er blevet en del af almensproget i de senere år.

For første gang siden 1986 er ordforrådet i Retskrivningsordbogen blevet gennemgået fra a til å. I forhold til Retskrivningsordbogen fra 2001 er der tilføjet ca. 4.500 nye opslagsord, og desuden er der fjernet en del sjældent brugte ord fra ordbogen.

Ord der er kommet ind i Retskrivningsordbogen

En del af de nye opslagsord i Retskrivningsordbogen er ”ægte” nye ord, dvs. ord der var forholdsvis nye eller slet ikke opstået endnu da den seneste udgave af Retskrivningsordbogen udkom i 2001. Det gælder fx *spam* (1997), *metroseksuel* (2002), *smoothie* (1998), *blog* (2000), *app* (1998), *halalhippie* (2000), *smartphone* (1996) *barista* (1999), *ortoreksi* (2001) *hjerterstarter* (2001) *meritlærer* (2002)

stavgang (2002), *wiki* (2004), *podcasting* (2005) og *tabletcomputer* (2001).¹

Andre er ord som har eksisteret i længere tid, men som ved tidligere redigeringer endnu ikke var tilstrækkelig udbredte og derfor ikke skulle med. Eller der kan være tale om ord som efter i en årrække at have befundet sig i udkanten af sproget nu har bevæget sig ind i det almene ordforråd, fx *drengerøv* (kendt i hvert fald siden 1930’erne). Som hovedregel er Retskrivningsordbogen forholdsvis tilbageholdende med at optage helt nye ord. Hvis et ord skal med i Retskrivningsordbogen, skal det så at sige have bevist sin ”levedygtighed” i sproget.

Der er også de opslagsord som af den ene eller anden grund er blevet overset af tidligere redaktører, fx *julebryg*, *plantemargarine*, *klapvogn*, *fugleklat*, *snydepels*. Det er ord som i lang tid har været en del af det almindelige ordforråd, og som egentlig skulle have været med i tidligere udgaver af Retskrivningsordbogen. Eller der kan være tale om fremmedord der er blevet udbredt i almensproget, fx *proaktiv*, *elaborere*, *numerolog*. Et nyt ord i Retskrivningsordbogen er altså ikke nødvendigvis et nyt ord i sproget.

¹ Dateringerne er foretaget vha. www.nyeorddidansk.dk.

Ord kan også komme med i ordbogen hvis de er potentielt problematiske med hensyn til orddannelse, fx *viden(s)deling*, *viden(s)samfund*. Ganske vist er det hele tiden fremgået af oplysningerne under opslagsordet *viden* at sammensætninger med *viden* som førsteled kan skrives både med og uden fuge-s, men nu er der indført et par typiske eksempler på alfabetisk plads.

Eksempler på nye opslagsord fra bogstavet f

facilitere, fagfællebedømmelse, faktaboks, fedtfinger, fejlfortolkning, feriefridag, festryger, fitnesscenter, fixerum, fjumreår, flekslån, flueknepper, fokusgruppe, folkefest, forklaringsproblem, forlomme, forældrekøb, fredagsbar, fredagsbøn, freeware, fremmedfrygt, fuck, fuldesyg, fundraise, fyringsrunde, førsteelsker, førstegangsaflevering, førsteserv, fåremælsost.

Begrænsninger i ordudvalget

Som nævnt indeholder Retskrivningsordbogen ca. 64.000 ord, men i det danske sprog som sådan er der selvfølgelig mange flere. At et ord ikke er med i Retskrivningsordbogen, betyder således ikke at det ikke findes, at det ikke må bruges, at det er ”forkert” eller lignende.

Det danske sprog er groft sagt indrettet sådan at hver gang man har to ord, kan man sætte dem sammen til et nyt ord. På den måde kan der dannes et utal af sammensætninger, og kun en brøkdel af dem er taget med i Retskrivningsordbogen. Når man fx under opslagsordet *grill* kan finde sammensætningseksemplerne *grillhandske*

og *grillmad*, og på alfabetisk plads desuden *grillkul*, *grillpølse*, *grillrist*, *grillstege* og *grillstegning*, er der ingen grund til også at nævne fx *grillfest*, *grillkylling* og *grillspyd*. Dem kan man selv danne. Og hvis man er i tvivl om hvordan man staver til *computerskærm*, kan man slå *computer* og *skærm* op hver for sig og så selv skrive dem sammen til ét ord. Som hovedregel indeholder Retskrivningsordbogen altså ikke ”sammensætninger hvis betydning umiddelbart fremgår af de enkelte leds betydninger, fx *morgenbad*, *morgencomplet*, *morgenkaffe*, *morgentog*. Sådanne sammensætninger er ikke medtaget, medmindre de er meget gængse, fx *morgenkaffe*, eller de kan volde problemer med hensyn til stavning, bøjning eller orddannelse, fx *morgencomplet*” (jf. *Vejledning i ordbogens brug*, Retskrivningsordbogen, s. 11).

Formålet med Retskrivningsordbogen er ikke at dokumentere alle eksisterende ord i dansk, men at oplyse om den officielle retskrivning til dem der skriver eller retter en tekst. Disse oplysninger skulle brugerne gerne kunne finde frem til med det ordudvalg der er i ordbogen, og vha. retskrivningsreglerne bagest i bogen.

Hvor kommer de nye ord fra?

Ikke overraskende er en del af de nye opslagsord i Retskrivningsordbogen lånt fra engelsk eller amerikansk. Danmark har siden anden verdenskrigs afslutning været påvirket af den amerikanske kultur, og det smitter naturligvis af på sproget. Påvirkningen er ikke ligefrem stilnet af med årene, og i Retskrivningsordbogen finder man nu derfor ord som fx *hype*, *billboard*, *backstage*, >

wellness, boost, powernap, roadpricing, cruise, kickoff. At sådanne ord kan slås op i Retskrivningsordbogen, betyder ikke nødvendigvis at Sprognævnet anbefaler ordene frem for mere danske ord. Men det er Sprognævnets holdning at sprogbrugerne skal kunne finde de oplysninger de faktisk har brug for når de skal skrive sådanne ord. Ordet *exitpoll* er fx et nyoptaget ord i Retskrivningsordbogen, men hvis Sprognævnet bliver spurgt, vil vi i de fleste sammenhænge anbefale *valgstedsmåling* i stedet for (det er også med i ordbogen).

Blandt de nye opslagsord i Retskrivningsordbogen er også udråbsordet *fuck*. Det gav ved ordbogens udgivelse i november 2012 anledning til en vis debat i medierne: Kan det virkelig passe at Dansk Sprognævn har gjort dette grimme ord stuerent? Og ved Sprognævnet virkelig ikke hvad ordet betyder på engelsk? Svaret på de to spørgsmål er ”nej” og ”jo”! Et ord bliver hverken mere eller mindre stuerent af at komme med i Retskrivningsordbogen, og hvad ordet betyder på engelsk, kommer egentlig ikke det danske sprog ved. Der er således ikke tale om at Dansk Sprognævn har godkendt det pågældende ord, og der er heller ikke tale om at nævnet ønsker at tilskynde til en øget brug af *fuck* eller andre ”grimme” ord. Hvad enten man kan lide det eller ej, er ordet *fuck* kommet til at tilhøre det almindelige rigsdanske ordforråd, og derfor skal det naturligvis også kunne slås op i Retskrivningsordbogen. Det samme gælder de ligeledes nyoptagne ord *shit, bitch* og *perker*, og sammen med *fuck* føjer de sig nu til rækken af andre grimme ord som fx *pik, røv, kneppe*, der i forvejen var at finde i ordbogen.

Også den teknologiske udvikling har ka-

stet en række ord af sig. I løbet af de seneste 10-15 år har vi lært at *sms'e, mms'e, google* og *blogge*, og disse ord har nu fundet vej til Retskrivningsordbogen. Udviklingen på uddannelses- og arbejdsområdet har givet ord som *meritlærer, professionsbachelor* og *keyaccountmanager*, de ændrede familiemønstre afspejles i ord som *bonusbarn, plastikmor* og *bopælsforælder*, og på det kulinariske område kan nævnes fx *smoothie, wrap* og *caffè latte*.

IT og teknologi

app, blog, freeware, mms, podcast, router, smartphone, sms, streaming, tablet

Mad og drikke

bællevin, bådkartoffel, caffè latte, cheesecake, chorizo, creme brûlée, cupcake, nachos, slavewhisky, tapas, tiramisu, wrap, cava

Samfund og fritid

bibliotekspenge, skattestop, spindoktor, tricktyv, skole-hjem-samtale, spinning, exitpoll, fredagsbar, jobrotation, lukkedag, powershoppe, pilates, reality-tv, ekstrem sport, regeringsrokade, fyringsrunde, borgerservice, stressfaktor, pladsanvisning, cheerleader

Kilder

I arbejdet med at udvælge nye opslagsord til Retskrivningsordbogen har vi benyttet os af en lang række kilder. De vigtigste er den interfolierede retskrivningsordbog, Dansk Sprognævns ordsamling, netordbogen *Nye ord i dansk 1955 til i dag* samt Infomedia (pressens artikeldatabase, www.infomedia.dk).

Den interfolierede retskrivningsordbog

Lige siden udgivelsen af 3. udgave af Retskrivningsordbogen i 2001 har vi noteret flittigt i den interfolierede retskrivningsordbog med de blanke sider mellem den trykte bogs sider. Først og fremmest har vi noteret ord som ikke stod i ordbogen i forvejen, og som vi mente evt. skulle optages. En stor del af de nye opslagsord stammer således fra den interfolierede ordbog. Men der er også blevet noteret nye oplysninger ved eksisterende ord i ordbogen, fx tilføjelse af bøjningsoplysninger ved ord der tidligere har stået som ubøjelige (fx *cool*), nye sammensætningsoplysninger (fx *tankbil(s)chauffør*), oplysninger om vaklen mellem fælleskøn og intetkøn (fx *en/et event*). Eller der kan være tale om en udbredt men hidtil uautoriseret stavemåde (fx *hjulspin*). En stor del af de oplysninger der er blevet indført i den interfolierede ordbog, er vi blevet opmærksomme på ved Sprognævnets spørgetelefon. Mange spørgsmål drejer sig således om stavning og bøjning af ord der ikke er med i ordbogen, og på den måde er vi blevet opmærksomme på en del af de ord og oplysninger som brugerne savnede i Retskrivningsordbogen.

Dansk Sprognævnets ordsamling

En af Sprognævnets hovedopgaver er at følge med i sprogets udvikling, bl.a. ved at indsamle nye ord, nye ordforbindelser, nye forkortelser, nye ordanvendelser og nye betydninger. Medarbejderne i Dansk Sprognævn følger med i sprogudviklingen ved at læse aviser, blade, tidsskrifter, bøger, netpublikationer, pjecer, blogs, tegneserier m.m., ved at høre radio og se tv og ved i det hele taget at følge med i hvad der sker i samfundet og i sproget.

De nye ord og udtryk noteres, og citaterne med ordene indføres i nævnets elektroniske orddatabase. I basen har vi således kunnet søge efter ord der er blevet almindelige i sproget siden den seneste udgave af Retskrivningsordbogen udkom.

Nye ord i dansk 1955 til i dag

Netordbogen *Nye ord i dansk 1955 til i dag* har som basis den trykte bog *Nye ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998* af Pia Jarvad. Den udkom på Gyldendals Forlag i 1999 og blev i 2007 gjort tilgængelig på internettet på adressen www.nyeordidansk.dk. Ordbogen er siden blevet løbende opdateret med nye artikler. Nogle af disse ord er blevet optaget i den nye udgave af Retskrivningsordbogen, mens en del af de lidt ældre nyord var der i forvejen.

Infomedia og andre tekstsamlinger

Nye ord som vi er blevet opmærksomme på, og som vi har ment evt. skulle med i Retskrivningsordbogen, er ofte blevet undersøgt nærmere i forskellige tekstsamlinger. Det har fx været nødvendigt hvis det ikke har været helt klart hvilken af to (eller flere) konkurrerende stavevarianter vi skulle normere, hvis vi har været i tvivl om et ords bøjning, eller hvis vi slet og ret skulle vide noget om hvordan et ord blev brugt i almensproget. Vi har primært benyttet os af pressens avisdatabase Infomedia, der indeholder mere end 50 millioner avisartikler og daglig opdateres med nye, men også KorpusDK (ordnet.dk/korpusdk) er blevet anvendt. Desuden har internettet været en vigtig kilde i arbejdet. Ved søgninger på danske hjemmesider har vi kunnet undersøge forskellige ord nær- ➤

mere, fx med hensyn til brug og hyppighed, og endelig har vi naturligvis også ladet os inspirere af ordudvalget i nyere almensproglige ordbøger som fx *Politikens Nudansk Ordbog med etymologi* (4. udg., 2010) og *Den Danske Ordbog* på www.ordnet.dk/ddo.

Ord der er gået ud af Retskrivningsordbogen

Med til en ajourføring af ordforrådet i Retskrivningsordbogen hører også at man sletter sjældne og forældede ord. Generelt er det dog sådan at ord overlever længere i ordbøgerne end i sproget, og traditionelt er der således ikke blevet fjernet ret mange ord fra Retskrivningsordbogen.

I sommeren 2011 udsendte Sprognævnet en liste med i alt 43 gamle og sjældne ord, fx *blegsotig, sysselsætte, fjæle, mødig, trættekær, halsstarrig, kålhøgen, døgenigt, gebommerlig, forsoren, træsk* og *idelig*. Formålet med listen var på opfordring fra en journalist at sætte fokus på en række ord der med en vis rimelighed kan siges at være på vej ud i udkanten af ordforrådet. Der er tale om ord som nok findes og bruges i moderne dansk, men som trods alt ikke hører til de hyppigst anvendte. På længere sigt er der derfor en risiko for at de helt forsvinder fra sproget, og så skal de heller ikke længere stå i en retskrivningsordbog som dækker det moderne ordforråd. Men der var altså ikke tale om en liste over ord der var på vej ud af Retskrivningsordbogen her og nu. At listen endte med at indeholde netop 43 ord, var i øvrigt lidt tilfældigt. Man kunne sådan set snildt have udsendt en liste med fx 53, 143 eller 343 ord. Ordene på listen var dog ikke tilfældigt udvalgt. De fleste af ordene på listen er således i de almensproglige ordbøger som *Nudansk Ordbog*

Jørgen Nørby Jensen er informationsmedarbejder i Dansk Sprognævn.

og *Den Danske Ordbog* forsynet med prædikater som ”ældre”, ”gammeldags”, ”højtideligt” eller lignende.

Interessen for listen var overvældende, og i medierne blev det ret hurtigt til at de 43 ord var i overhængende fare for at uddø, og at de ville blive fjernet fra Retskrivningsordbogen ved først givne lejlighed. Storstilede redningsaktioner blev sat i værk, og der blev sågar udarbejdet en app med de ”truede” ord! Og på politikken.dk deltog næsten 9.000 læsere i en afstemning om at bevare det mest populære af ordene – det var i øvrigt *kålhøgen* der vandt. Alle kan dog ånde lettede op. Alle 43 ord på den udsendte liste var med i Retskrivningsordbogen fra 2001, og de er også at finde i den nye udgave fra 2012 sådan som det hele tiden har været meningen. Slå selv efter! Derimod finder man ikke længere ord som *avindsmand, baldyre, bedærvet, befingre, falholde, fjermer, oppebie, peteranstændig, probenreuter, reussere, udkramme* og *zambo*. De vil næppe blive savnet af ret mange sprogbrugere.

Ændrede staveformer og ordformer i Retskrivningsordbogen 2012

Af Jørgen Nørby Jensen

Ud over de principielle ændringer af typen *gymnasium*, *akvarium* osv. -> *gymnasium/gymnasie*, *akvarium/akvarie* osv., *it*, *cd*, *tv* osv. -> *it/IT*, *cd/CD*, *tv/TV* osv. er der i Retskrivningsordbogen fra 2012 foretaget en række ændringer af enkeltords staveform eller ordform. Ændringer i staveformer er rent ortografiske ændringer som fx *hefte/hæfte* -> *hæfte*, *kampylobakter* -> *campylobacter/kampylobakter* og *jogurt/yoghurt* -> *yoghurt*, dvs. ændringer hvor formerne ikke afspejler forskellige udtaler. Ændringer i ordformer

er fx *hacking/hackning* -> *hacking*, *patte* -> *pat/patte* og *barselorlov/barselsorlov* -> *barselsorlov*, dvs. ændringer hvor formerne både staves og udtales forskelligt.

Ændrede ordformer

For ordformernes vedkommende udgøres ændringerne fortrinsvis af dobbeltformsstrygninger. Først og fremmest er der blevet slettet en række forældede eller sjældent brugte former. Her er nogle eksempler:

Retskrivningsordbogen 2001	Retskrivningsordbogen 2012
affekteret <i>eller</i> affektet	affekteret
barselorlov <i>eller</i> barselsorlov	barselsorlov
bayersk <i>eller</i> bayrisk	bayersk
federation <i>eller</i> føderation	føderation
konsulere <i>eller</i> konsultere	konsultere
opgradere <i>eller</i> opgraduere	opgradere
tabuisere <i>eller</i> tabuere	tabuisere
tumultarisk <i>eller</i> tumultuarisk	tumultarisk
tyfon <i>eller</i> taifun	tyfon
vokseværk <i>eller</i> voksværk	vokseværk
æggebakke <i>eller</i> ægbakke	æggebakke
æselsøre <i>eller</i> æseløre	æseløre

Når den ene af sådanne former slettes, skyldes det at både stavemåden og udtalen er forsvundet fra sproget. Stort set ingen siger eller skriver *taifun*, *tumultuarisk*, *æggebakke*

eller *konsulere*, og derfor skal formerne ikke længere stå i Retskrivningsordbogen.

I visse tilfælde er der indført nye ordformer i ordbogen. Det er former som

længe har eksisteret i den faktiske sprogbrug ved siden af de officielle former. Oftest er de

nye ordformer indført som alternativer til de gamle:

Retskrivningsordbogen 2001	Retskrivningsordbogen 2012
bidragyder	bidragyder <i>eller</i> bidragsyder
gudbenådet	gudbenådet <i>eller</i> gudsbenådet
naturaløkonomi	naturaløkonomi <i>eller</i> naturalieøkonomi
patte	pat <i>eller</i> patte
tandstikker	tandstikker <i>eller</i> tandstik

I mange tilfælde repræsenterer ændringerne en bevægelse hen imod et mere regelmæssigt system. I RO 2001 var *bidragyder* og *bidragydende* de eneste to ord der fraveg fra hovedreglen om at der skal fuge-s i sætninger med *bidrag* som førsteled. Disse ord kan nu skrives efter samme mønster som andre ord med *bidrag* som førsteled: *bidrags-sats*, *bidragspligtig*, *bidragsresolution* osv. Og på længere sigt vil man muligvis helt kunne fjerne formerne uden fuge-s fra ordbogen. Og når vi har flertalsordet *naturalier* med betydningen 'genstande og tjenesteydelser brugt som betalingsmiddel', er det naturligt at danne *naturalieøkonomi* som betegnelse for en økonomi der er baseret på *naturalier*.

Formen *tandstikker* har været den eneste korrekte lige så længe vi har haft officielle retskrivningsordbøger, men *tandstik* har længe stået stærkt i sprogbrugen. Formen er formodentlig opstået fordi endelsen *-er* i *tandstikker* er blevet tolket som flertal, og så har man dannet entalsformen *tandstik* hertil. Ligheden med ord som *tændstik*, *svovlstik* og *trommestik* har formodentlig også spillet ind. RO 2012 har bøjet sig for sprogbrugen og tillader nu *tandstik* ved siden af den traditionelle form.

I enkelte tilfælde har en ny ordform erstat-

tet en gammel. Det gælder fx *accessoires* -> *accessoires*. Ordet, der bruges om tilbehør til tøj, er lånt fra fransk, og stavemåden er nu bragt i overensstemmelse med stavemåden på det långivende sprog - og med sprogbrugen på området. Ofte bruger man dog i stedet det engelske låneord *accessories*, og dette ord er også kommet med i RO 2012.

Endelig er der en lille gruppe ord som i RO 2001 kun var opført i flertal, fx *drikkevarer*, *madvarer*, *primater*, *murbrokker*. Imidlertid kan disse ord udmærket bruges i ental: *brøder den vigtigste madvare i landet; hvis en drikkevare skal markedsføres som vin, skal den indeholde alkohol* osv., og i den nye udgave af Retskrivningsordbogen følger de derfor det almindelige bøjningsmønster: *madvare sb., -n, -r, -rne* osv. Omvendt er det gået med ord som *badulje* og *fus*. Disse var i RO 2001 opført i ubøjet form, men optræder kun i faste vendinger som *hele baduljen* og *tage fusen på nogen* og står nu med disse former i RO 2012. Tilsvarende er *strabads* og *pakkenellike* ændret til *strabadser* og *pakkenelliker*.

Ændrede stavemønstre

Også for stavemønstrenes vedkommende er der fortrinsvis tale om dobbeltformsstrukturer i RO 2012, fx:

Retskrivningsordbogen 2001	Retskrivningsordbogen 2012
bokser <i>eller</i> boxer (<i>hund</i>)	boxer
hefte <i>eller</i> hæfte	hæfte
mayonnaise <i>eller</i> majonæse	mayonnaise
schnitzel <i>eller</i> snitsel	schnitzel
spagetti <i>eller</i> spaghetti	spaghetti
yoghurt <i>eller</i> jogurt	yoghurt

Som det ses, er nogle af de afskaffede dobbeltformer fordanskninger som aldrig er slået igennem.

Stavemåder som *jogurt*, *snitsel* og *majonæse* blev således indført i Retskrivningsordbogen fra 1986 ved siden af *yoghurt*, *schnitzel* og *mayonnaise*, men er nu forsvundet fra officiel retskrivning igen.

Et princip i fastlæggelsen af den officielle retskrivning er at fremmedord der er blevet almindelige i dansk, bør skrives i overensstemmelse med de regler der gælder for oprindelige danske ord. Princippet gælder først og fremmest ord fra græsk, latin og fransk. Der er således i dansk retskrivning en lang tradition for at fordanske franske låneord (jf. retskrivningsbekendtgørelsen fra 1892, der fastslår at fremmedord der er blevet almindelige i dansk, og som udtales på dansk, også bør skrives på dansk). Fx skriver vi ikke længere *liquor*, *lieutenant*, *humeur*, *distrain*, *ambassadeur*, *feuilleton* og *milieu*, men derimod *likør*, *løjtnant*, *humør*, *distræt*, *ambassadør*, *føljeton* og *miljø*. Det var med udgangspunkt i denne tradition at stavemåden *majonæse* blev indført, men selvom den nåede at stå i Retskrivningsordbogen i 26 år, tog sprogbrugerne den altså aldrig til sig.

Ved visse ord har det været nødvendigt at indføre nye dobbeltformer. Det er stavefor-

mer som er udbredt i det almene skriftsprog, også blandt gode og sikre sprogbrugere, og som derfor ikke bør udelukkes af ordbogen, fx *peperoni* -> *peperoni/pepperoni*, *jukeboks* -> *jukeboks/jukebox*, *miks* -> *miks/mix*. Formen *pepperoni* (med dobbelt-p) stemmer desuden overens med reglen om at der skrives dobbelt konsonant efter kort vokal (jf. fx *peppe* (*op*), *heppe* og *steppe*).

Af andre nye ortografiske dobbeltformer kan desuden nævnes en lille gruppe valgfri sammenskrivninger, fx *alle sammen* -> *alle sammen/allesammen*, *af sted* -> *af sted/afsted*. Ordforbindelsen *af sted* har faktisk tidligere kunnet skrives i ét ord. I den første officielle retskrivningsordbog fra 1872 (Svend Grundtvig: Dansk Haandordbog med den af Kultusministeriet anbefalede Retskrivning) var der således valgfrihed mellem skrivemåderne *afsted* og *af Sted*. Denne valgfrihed holdt til 1889, hvor en retskrivningsbekendtgørelse gjorde den særskrevne variant til eneform. Den sammenskrevne form har dog hele tiden stået stærkt i den faktiske sprogbrug og er nu igen blevet optaget i det gode selskab.

I enkelte tilfælde er en ny stavelse blevet indført i stedet for en gammel, fx *colum-nist* -> *kolumnist* og *stand-up-komiker* -> *standupkomiker*. Når man skriver *kolumne* ('klumme') og *kolumnetitel* ('klumme-

titel') med *k*, er det rimeligst at *kolumnist* ('klummeskribent') også følger dette mønster. Engelske låneord på *-up* skrives uden bindestreg (*backup, closeup, makeup, pickup* osv.), og det gælder også når de indgår i sammensætninger (*backupkopi, makeuptaske,*

pickupnål, øjenmakeup osv.). *Standupkomiker* er nu bragt i overensstemmelse med dette system (se også nedenfor).

Desuden er en lille håndfuld "afvigende" staveformer blevet bragt i overensstemmelse med de overordnede regler:

Retskrivningsordbogen 2001	Retskrivningsordbogen 2012
foldeudpige	folde ud-pige (jf. § 57.7.a)
gåhjemmøde	gå hjem-møde (jf. § 57.7.a)
tagselvbord	tag selv-bord (jf. § 57.7.a)
åbenthudag	åbent hus-dag (jf. § 57.7.a)

Der er her tale om såkaldte gruppesammensætninger, dvs. sammensætninger hvis første eller sidste led består af mere end et ord. Hovedreglen er at man sætter bindestreg mellem sammensætningsdelene: *hold kæft-bolsje, her og nu-tilbud, bland selv-slik* osv. Og når man skriver *gå hjem, åbent hus* osv. i to ord, er der jo ingen grund til at de ovennævnte sammensætninger skal behandles anderledes end andre gruppesammensætninger. En lille gruppe ældre ord af typen, fx *gåpåmod, stikirenddrenge*, der har etableret sig i disse former, skrives dog fortsat uden bindestreger.

Fra ordene henvises der på alfabetisk plads til § 57.7.a i retskrivningsreglerne, og heraf fremgår det at der også kan sættes bindestreg

mellem alle ordene i sådanne sammensætninger: *her-og-nu-tilbud, gå-hjem-møde, tagselv-bord* osv. (Se også artiklen *Bindestregsændringer i Retskrivningsordbogen 2012*).

Flere t'er i retskrivningen

Rene adverbier, dvs. ord der kun kan bruges som adverbier, er i Retskrivningsordbogen opført som selvstændige opslagsord med ordklasseangivelsen *adv.* (adverbium). Rene adverbier er som hovedregel ubøjelige, men ved en lille gruppe af dem har der i sprogbrugen længe været en kraftig tendens til at tilføje et *-t*. Det har Sprognævnet taget konsekvensen af og indført valgfrihed i RO 2012:

Retskrivningsordbogen 2001	Retskrivningsordbogen 2012
følgelig	følgelig <i>eller</i> følgeligt
gladelig	gladelig <i>eller</i> gladeligt
klogelig	klogelig <i>eller</i> klogeligt
rettelig	rettelig <i>eller</i> retteligt
unægtelig	unægtelig <i>eller</i> unægteligt

Det er altså nu helt korrekt at skrive fx *Han undlod klogeligt at blande sig; Hun deler gladeligt ud af sin viden* osv. – sådan som mange sprogbrugere gjorde i forvejen. I RO 2001 var der allerede valgfrit –t ved adverbierne *morderlig(t), sødelig(t)* og *nødig(t)*, og til disse føjer sig nu de fem ovenstående.

Jørgen Nørby Jensen er informationsmedarbejder i Dansk Sprognævn.

Engelske låneord med *-in, -off, -on, -out* og *-up* som sidsteled

Den sidste ændring der skal omtales her,

angår skrivemåden af en lille gruppe engelske låneord med *-in, -off, -on, -out* og *-up* som sidsteled:

Retskrivningsordbogen 2001	Retskrivningsordbogen 2012
check-in, drive-in, log-in, sit-in, sleep-in, stand-in	check-in/checkin, drive-in/drivein, log-in/login, plugin/pluginin, sit-in/sitin, stand-in/standin
roll-on	roll-on/rollon, logon/log-on
spin-off, take-off	kickoff, ripoff, spinoff, takeoff
blackout, dropout, handout, knockout, layout, lockout, timeout, workout	blackout, dropout, handout, knockout, layout, lockout, timeout, workout
backup, coverup, followup, makeup, pickup, pinup	backup, closeup, coverup, followup, makeup, pickup, pinup, setup, standup

Ord på *-out* og *-up* er der ikke sket noget med. De skrives fortsat uden bindestreg, og det samme gælder nu ord på *-off*: Orddelen *-off* er tydelig nok i sig selv og behøver ikke bindestreg. Ord på *-in* og *-on* kan ifølge RO 2012 valgfrit skrives med eller uden bindestreg. Det skyldes at orddelene *-in* og *-on* kan forveksles med endelser i ord som *farin, glycerin, chiffon, maraton* og lignende, og det kan derfor være fornuftigt at bruge bindestreg.

Ændringen har den pædagogiske fordel at det nu altid er korrekt at skrive sådanne sammensætninger uden bindestreg - ligesom det er i tilsvarende danske ord som fx *skældud, svingom, rykind*. Herved fritages man også for de problemer der opstår når der dannes sammensætninger med ordtypen. Disse kan

skrives efter det ”almindelige” mønster, dvs. uden bindestreger, fx *kickoffmøde, logonkode, playoffkamp, medarbejderlogin, spinoffprodukt* osv.

En komplet liste over de ændrede staveformer og ordformer findes på Sprognævnets hjemmeside: <http://www.dsn.dk/retskrivning/retskrivningsordbogen-2012/endrede-stave-og-ordformer>

Ændrede bøjningsformer i Retskrivningsordbogen 2012

Af Jørgen Nørby Jensen

En del af bøjningsændringerne i RO 2012 angår substantiver der stammer fra engelsk. Først og fremmest er der blevet indført flere flertals-

s'er ved siden af (eller i stedet for) en dansk flertalsbøjning således at bøjningen nu i højere grad afspejler den faktiske sprogbrug, fx:

Retskrivningsordbogen 2001	Retskrivningsordbogen 2012
champion sb., -en, -er, -erne (mester)	champion sb., -en, -er el. -s -erne (mester)
cocktail sb., -en, -s el. cocktail, -ene	cocktail sb., -en, -s, -ene
hooligan sb., -en, -er, -erne	hooligan sb., -en, -er el. -s, -erne
job sb., -bet, job, -bene	job sb., -bet, -s el. job, -bene
overhead sb., -en, -er el. -s, -e(r)ne (apparat; plastark)	overhead sb., -en, -s, -ene (et gennemsigtigt plastark; overheadprojektor)
team sb., -et, team, -ene	team sb., -et, -s el. team, -ene
test sb., -en, -er el. test, -e(r)ne	test sb., -en, -s el. test, -ene
toast sb., -en, -er, -erne	toast sb., -en, -s el. toast, -ene
workshop sb., -pen, -per, -perne	workshop sb., -pen, -per el. -s, -pe(r)ne

Dansk Sprognævn har principielt ikke noget imod ord fra andre sprog, men nævnet har ikke desto mindre traditionelt anset det for ønskværdigt hvis sådanne ord i så høj grad som muligt kunne tilpasses grammatisk - dvs. mht. bøjning - til det danske sprogsystem. Retskrivningsordbogen har derfor som hovedregel været meget tilbageholdende med at tillade flertals-s'er. Som de ovenstående eksempler antyder, har den undertiden været så tilbageholdende at det næsten kunne betragtes som en form for morfologisk purisme. Flertalsformer som *jobs*, *teams*, *workshops* osv. har i hvert fald for længst vundet indpas

i det almindelige skrift- og talesprog, også blandt gode og sikre sprogbrugere, og de bør derfor ikke længere holdes ude af Retskrivningsordbogen.

Ved enkelte ord skyldes en ny dobbeltform at der i sprogbrugen er vaklen mellem intetkøn og fælleskøn, og at det derfor har været nødvendigt at indføre en ekstra bøjningsmulighed, fx *en badge* -> *en/et badge*, *en event* -> *en/et event*, *en visit* -> *en/et visit*. Men der er også eksempler på den modsatte bevægelse: *en/et bat* -> *et bat*, *en/et case* -> *en case*, *hårlakken/hårlakket* -> *hårlakken*, *en/et tastatur* -> *et tastatur*, *en/et trofæ* -> *et trofæ*.

Tilføjelse af bøjningsformer

Af *Vejledning i ordbogens brug* (Retskrivningsordbogen, s. 16) fremgår det at der ved substantiver er ”givet oplysning om bestemt form singularis, ubestemt form pluralis og

bestemt form pluralis når disse kendes”. I RO 2012 er der især indført oplysninger om flertalsbøjning ved en række ord som vi tidligere har ment aldrig eller kun sjældent forekom i flertal i almensproget, fx:

Retskrivningsordbogen 2001	Retskrivningsordbogen 2012
dåb <i>sb.</i> , -en	dåb <i>sb.</i> , -en, dåb, -ene
køkkengrej <i>sb.</i> , -et	køkkengrej <i>sb.</i> , -et, -er, -erne
retur <i>sb.</i> , -en	retur <i>sb.</i> , -en, -er, -erne;
tematik <i>sb.</i> , -ken	tematik <i>sb.</i> , -ken, -ker, -kerne
tyggegummi <i>sb.</i> , -et	tyggegummi <i>sb.</i> , -et, -er, -erne

Ligeledes er der indført bøjningsoplysninger ved nogle adjektiver der i RO 2001 stod opført som ubøjelige, fx *cool*, *mindet*, *paf*.

Afskaffelse af bøjningsformer

I RO 2012 er der afskaffet en række sjældent brugte bøjningsformer. Det gælder især en række flertalsformer som sjældent eller aldrig forekommer i sprogbrugen, fx *flere brikse/ brikser* -> *flere brikse*; *flere centre/centre* -> *flere centre*; *flere lime/limer* -> *flere lime*; *flere fonde/fonder* -> *flere fonde*. Ændringerne gælder også de ord der ender på *-center*, *-fond*, *-lim* osv. (fx *asylcenter*, *butikscenter*, *hobbylim*, *reservefond*, *plejecenter*).

Derudover gives der ved visse ord ikke længere oplysning om hvordan de bøjes i flertal, fx *alkoholisering*, *botanik*, *botulisme*. Det betyder ikke at man ikke må sætte ordene i flertal. Det kan man naturligvis gøre hvis man har brug for det. Men vi har anset flertalsbøjningerne i de nævnte tilfælde for så usandsynlige at der ikke længere er grund til at de står i ordbogen.

En komplet liste over de ændrede bøjningsformer i RO 2012 findes på Sprognævnets hjemmeside: <http://www.dsn.dk/retskrivning/retskrivningsordbogen-2012/opslagsord-med-aendrede-boejningsformer>

Jørgen Nørby Jensen er informationsmedarbejder i Dansk Sprognævn.

Substantiver på *-el*, *-en* og *-er*

Af Jørgen Schack

I mange af de substantiver der ender på tryk-
svagt *-el*, *-en* eller *-er*, kan eller skal *-e-* for-
an *-l*, *-n* eller *-r* stryges når ordet bøjes, fx

gidsel – *gidslet* – *gidsler*
figen – *figenen* – *fig(e)ner*
teater – *teat(e)ret* – *teatrer*

Dette bortfald af *-e-* i tryksvag stavelse, altså
fx *gidslet* > *gidslet*, kaldes *synkope*. I den
foregående udgave af Retskrivningsordbogen
(3. udgave, 2001) var der valgfri synkope ved
et meget stort antal opslagsord, især ved ord
på *-el*. I den nye udgave af ordbogen (4. udga-
ve, 2012) er antallet af valgfri former af denne
type reduceret betragteligt. Der er således
strøget valgfri synkoper ved knap 500 op-
slagsord. Det store antal skyldes at en del ord
på *-el*, *-en* og *-er* optræder som sidste led i et
anseligt antal sammensætninger (40 opslags-
ord ender på *-middel*, 29 ender på *-nummer*
osv.). Ændringerne imødekommer et udbredt
ønske om af få nedbragt antallet af valgfri
former i retskrivningen. De afskaffede former
er former som stod forholdsvis svagt i den
skriftlige sprogbrug, og som for størstedels
vedkommende ikke afspejlede en almindelig
udtale. For at opnå større regelmæssighed er
der indført 12 nye valgfri synkoper i gruppen
af ord på *-el*. Samlet set har vi derved fået et
system som er enklere og mere forudsigeligt
end det tidligere var tilfældet.

Ord på *-el*

I 2001-udgaven havde ordene på *-el* i de fleste
tilfælde valgfri synkope i bestemt form sin-
gularis og obligatorisk synkope i pluralis,
fx

cykel – *cyk(e)len* – *cykler*
middel – *mid(de)let* – *midler*

De usynkoperede singularisformer er imid-
lertid typisk sjældne i både tale og skrift:
I Den Store Danske Udtaleordbog (SDU)
oplyses det fx at den udtaleform der modsvarer
staveformen *cykelen* (dvs. en form på tre
stavelser), er ”meget sjælden”. Og i KorpusDK
(Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs
store elektroniske tekstsamling) finder man
938 forekomster af formen *cyklen* og kun 1
forekomst af *cykelen* (og denne ene forekomst
optræder som eksempel i en tekst om valgfri
skrivemåder). I 2012-udgaven er der indført
obligatorisk synkope ved i alt 390 opslagsord
på *-el*, fx

cykel – *cyklen* – *cykler*
middel – *midlet* – *midler*

Der er således obligatorisk synkope i både
singularis og pluralis ved ord hvor de usyn-
koperede former er sjældne i den skriftlige
sprogbrug og ikke afspejler den almindelige
udtale.

Nogle ord i den ellers så synkopevillige gruppe af ord på *-el* skrives dog ofte eller oftest med *-e-* i singularis. Det gælder fx ordet *bibel*, som i bestemt form singularis oftest skrives *Bibelen/bibelen* (se KorpusDK). Visse ord, fx *tingeltangel*, forekommer sjældent i bestemt form singularis og er ikke så tilbøjelige til at miste *-e-* i denne form. Ord som de netop nævnte har derfor bevaret muligheden for *-e-* i den nye udgave af ordbogen:

bibel – *bib(e)len* – *bibler*
tingeltangel – *tingeltang(e)let*

Et begrænset antal ord havde i 2001-udgaven ikke mulighed for synkope i singularis, fx

adel – *adelen*
kennel – *kennelen*
kørvel – *kørvelen*
messehagel – *messehagelen* – *messehag(e)ler*
vandel – *vandelen*

De fleste af disse ord (i alt 12) har nu fået valgfri synkope i singularis og kan således følge hovedreglen for ord på *-el*, dvs. skrives uden *-e-* i singularis (og pluralis, hvor denne form forekommer):

adel – *ad(e)len*
kørvel – *kørv(e)len*
messehagel – *messehag(e)len* – *messehag(e)ler*
vandel – *vand(e)len*

Kun i fem tilfælde skal *-e-* altid bevares:

bagel – *bagelen* – *bagels*
kennel – *kennelen* – *kenneler*
label – *labelen* – *labeler* el. *labels*

spaniel – *spanielen* – *spanieler* el. *spaniels*
tunnel – *tunnel(l)en* – *tunnel(l)er*

Ord på *-en*

Antallet af bøjelige substantiver på trykssvagt *-en* er forholdsvis beskedent, og ordene i denne gruppe er ikke nær så tilbøjelige til synkope som ordene på *-el*. I 2001-udgaven havde mange opslagsord obligatorisk *-e-* i både singularis og pluralis. En del havde dog valgfri synkope i både singularis og pluralis, og enkelte havde valgfrihed i pluralis alene, fx

helgen – *helgenen* – *helgener*
løsen – *løsenet* – *løsenet*
aften – *aft(e)nen* – *aft(e)ner*
hilsen – *hils(e)nen* – *hils(e)ner*
køkken – *køk(ke)net* – *køk(ke)ner*
plesken – *pleskenen* – *plesk(e)ner*

I 2012-udgaven er antallet af ord på *-en* med valgfri synkope reduceret: Yderligere 62 opslagsord har fået obligatorisk *-e-* i enten singularis alene eller i både singularis og pluralis.

I det talte sprog er synkoperede singularisformer af fælleskønsord på *-en* sjældne; pluralisformerne har derimod oftest synkope (se fx *hilsen* i SDU). Også i skriften er de synkoperede singularisformer sjældne, mens synkoperede pluralisformer forekommer i varierende omfang. For fælleskønsordenes vedkommende består ændringerne derfor i de fleste tilfælde i at ord som tidligere havde valgfri synkope i både singularis og pluralis, nu har obligatorisk *-e-* i singularis, fx

aften – *aftenen* – *aft(e)ner*

fersken – ferskenen – fersk(e)ner
orden – ordenen – ord(e)ner

I det talte sprog har intetkønsord på *-en* ofte synkope i både singularis og pluralis (fx *lagen, våben*), og for enkelte ords vedkommende (fx *køkken* og *væsen*) er synkope ifølge SDU enerådende i begge former. I skriften er synkope imidlertid for enkelte ords vedkommende så sjældent at muligheden for synkope er afskaffet, fx

køkken – køkkenet – køkkener
dækken – dækkenet – dækkener

Ord som *lagen* og *våben* har derimod bevaret muligheden for synkope:

lagen – lag(e)net – lag(e)ner
våben – våb(e)net – våben

Ord på *-er*

Gruppen af ord på tryksvagt *-er* er meget stor og meget broget hvad angår muligheden for synkope (se Schack 2004). De mange afledte substantiver på *-er* (*elsker, løgner, tysker, viser* osv.) bevarer altid *-e-* i både singularis og pluralis. Det samme gælder en lang række ord som umiddelbart kunne ligne afledninger på *-er* (fx *kræmmer, kutter, skipper*). Blandt de ord hvor synkope forekommer, har en del obligatorisk synkope i pluralis alene, fx

fætter – fætterten – fætre
sommer – sommeren – somre

Ved en del ord er synkope valgfri i singularis, men obligatorisk i pluralis, fx

filter – filt(e)ret – filtre
orkester – orkest(e)ret – orkestre
termometer – termomet(e)ret – termometre

Men også andre kombinationer forekommer:

tiger – tigeren – tig(e)re
bæger – bæg(e)ret – bæg(e)re

Den ovenstående karakteristik af *-er*-ordenes bøjningsforhold er gældende for både 2001-udgaven og 2012-udgaven af ordbogen. Kun 3 ord (+ sammensætninger) er ændret i forhold til 2001-udgaven: Ordene *kammer* og *nummer* har nu obligatorisk *-e-* i singularis (muligheden for at skrive *kamret* og *numret* blev stort set ikke udnyttet), og ordet *filister* bøjes nu på samme måde som fx *magister* og *minister*:

kammer – kammeret – kamre
nummer – nummeret – numre
filister – filisteren – filistre

Afsluttende bemærkninger

Bøjningen af substantiverne på *-el*, *-en* og *-er* er beskrevet i Retskrivningsreglernes § 23. I 2001-udgaven fik man følgende hjælperegler: Ord der kan undvære *-e* i singularis, kan også altid undvære det i pluralis. Og modsat har ord med *-e* i pluralis også altid *-e* i singularis. Reglen indeholder en kort og præcis beskrivelse af ordenes bøjningsforhold, men den er kun til hjælp for dem der i forvejen ved hvilke ord der har *-e* i singularis, og hvilke der har *-e* i pluralis. I 2012-udgaven er der tre hjælperegler, som (med inspiration fra Politikens Håndbog i Nudansk) går på ordenes endelse, og som derfor ikke forudsætter at man i forvejen ved en del om deres bøjning:

Ord på *-el* kan med ganske få undtagelser (som er nævnt i paragraffen) skrives uden *-e* i både singularis og pluralis.

Ord på *-en* kan altid skrives med *-e* i både singularis og pluralis.

Ord på *-er* kan altid skrives med *-e* i singularis. Pluralisformerne kan ikke standardiseres, så dem er man nødt til at slå op i ordbogen.

Jørgen Schack er seniorforsker i Dansk Sprognævn.

En komplet liste over de ændrede bøjningsformer af denne type ord findes på Sprognævnets hjemmeside: <http://www.dsn.dk/retskrivning/retskrivningsordbogen-2012/ændringer-i-boejningsformer-af-visse-substantiver-paa-en-el-er>

Litteratur

Den Store Danske Udtaleordbog (1991): redigeret af Lars Brink, Jørn Lund, Steffen Heger og J. Normann Jørgensen. Munksgaard, København.

Schack, Jørgen (2004): Ortografisk synkope. I: Henrik Jørgensen og Peter Stray Jørgensen (red.): *På godt dansk*. Wessel & Huitfeldt, Århus.

Bindestregsændringer i Retskrivningsordbogen 2012

Af Margrethe Heidemann Andersen

Bindestregsændring i gruppensammensætninger

Reglerne for skrivemåden af gruppesammensætninger er blevet ændret i RO 2012. Reglen har hidtil været at hvis det første eller det sidste led i en sammensætning blev skrevet i mere end ét ord, skulle man sætte bindestreg mellem sammensætningsdelene, fx *væg til væg-tæppe*, *finans-joint venture*, *type 2-diabetes* og *Max Planck-Instituttet*. I RO 2012 sættes der som hovedregel bindestreg mellem sammensætningsdelene som hidtil, men man har nu også lov til at sætte bindestreg mellem *alle* ordene i gruppesammensætninger. Man kan således både skrive *væg til væg-tæppe* og *væg-til-væg-tæppe*, *finans-joint venture* og *finans-joint-venture* og *type 2-diabetes* og *type-2-diabetes*. Denne regel gælder også ved gruppeafledninger der indeholder en tungere endelse, og hvor førsteledet er skrevet i mere end ét ord, fx *joint venture*. Her sætter man som hovedregel bindestreg foran suffikset, fx *joint venture-mæssig*, men man kan nu også sætte bindestreg mellem alle ordene i sammensætningen, altså *joint-venture-mæssig*. Det er dog først og fremmest i længere og/eller mere lejlighedsvis sammensætninger at man står sig ved at anvende bindestreg mel-

lem alle ordene i en sammensætning, fx i *det-vil-jeg-ikke-finde-mig-i-attitude* og *bagt-i-dag-sortiment*. Hvis der indgår et flerleddet proprium som førsteled i sammensætningen, sættes der dog kun bindestreg mellem de to overordnede sammensætningsled, fx *Max Planck-Instituttet*, sådan som det også var tilfældet i RO 2001. I sammensætninger med fælles orddel sætter man kun den bindestreg der markerer den fælles del: *mund- og klovsygebekæmpelsen* og *søn- og helligdagsbetaling*.

Med andre ord kan man fortsætte med at sætte bindestreger i gruppesammensætninger som man altid har gjort: *væg til væg-tæppe*, *type 2-diabetes* og *Max Planck-Instituttet* er stadig korrekte skrivemåder (men det er *væg-til-væg-tæppe* og *type-2-diabetes* altså også). Det samme gælder for gruppeafledninger hvor man kan fortsætte med at skrive *joint venture-mæssig* (men *joint-venture-mæssig* er nu også korrekt). Reglen om brugen af bindestreger mellem alle leddene i en sammensætning kan man så vælge kun at overføre til de mere lejlighedsvis sammensætninger som *bagt-i-dag-sortiment* og *det-var-jo-det-jeg-sagde-kommentar*. Reglerne er beskrevet i Retskrivningsordbogens § 57.7.

Bindestregsændring i sammensætninger med forkortelser, taltegn, symboler, lyde m.v.

De gamle regler om at man skal sætte bindesteg i sammensætninger med forkortelser og i sammensætninger med taltegn, symboler, lyde mv., gælder stadig. Man skal derfor stadig skive *e-mail*, *S-tog* og *wc-papir*, og man skal også stadig skrive *1900-tallet* og *50-øre*. Det nye er man nu ikke længere skal anvende endnu en bindestreg når disse sammensætninger indgår i nye sammensætninger. Man skal derfor ikke skrive *e-mail-adresse*, *S-togsstation*, *wc-papir-holder*, *1900-tals-huse* og *50-krone-seddel*, men derimod *e-mailadresse*, *S-togsstation*, *wc-papirholder*, *1900-talshuse* og *50-kroneseddel*. De nye regler er beskrevet i Retskrivningsordbogens § 57.3. og 57.4.

Bindestreg i sammensætninger med sidestillede led og i oprindelig fremmede sammensætninger

Man bruger stadigvæk bindestreg i sammensætninger hvis dele betydningsmæssigt er sidestillede. Det hedder derfor (stadigvæk) *skole-hjem-samtale* (altså en samtale der foregår mellem skolen og hjemmet) og *olie-eddike-dressing* (en dressing der består af olie og eddike).

Det kan dog, som der står i § 57.5 i Retskrivningsordbogen, indimellem være svært at afgøre hvornår delene i en sammensætning skal opfattes som sidestillede (svarende til en formulering med *både ... og*) eller som alternativer (svarende til en formulering med *enten ... eller*). Her kan man så anvende enten bindestreg eller skråstreg, afhængigt af om man lægger hovedvægten på den ene eller den anden betydning:

Margrethe Heidemann Andersen er seniorforsker i Dansk Sprognævn

køle-varme-taske (en taske der både køler og varmer)

køle-/varmetaske (en taske der enten køler eller varmer)

Hvad det sidste eksempel angår, er det vigtigt at lægge mærke til at stavemåden *køle/varmetaske* ikke længere er korrekt. Bindestregen efter *køle-* er indført fordi man normalt anvender bindestreg for at vise at to eller flere sammensatte ord har en fælles del som kun anvendes én gang, fx *søn- og helligdage* og *haveborde og -stole*. Skrivemåden *køle-/varmetaske* svarer således nu til skrivemåden med bogstaver i stedet for skråstreg, altså *køle- eller varmetaske*.

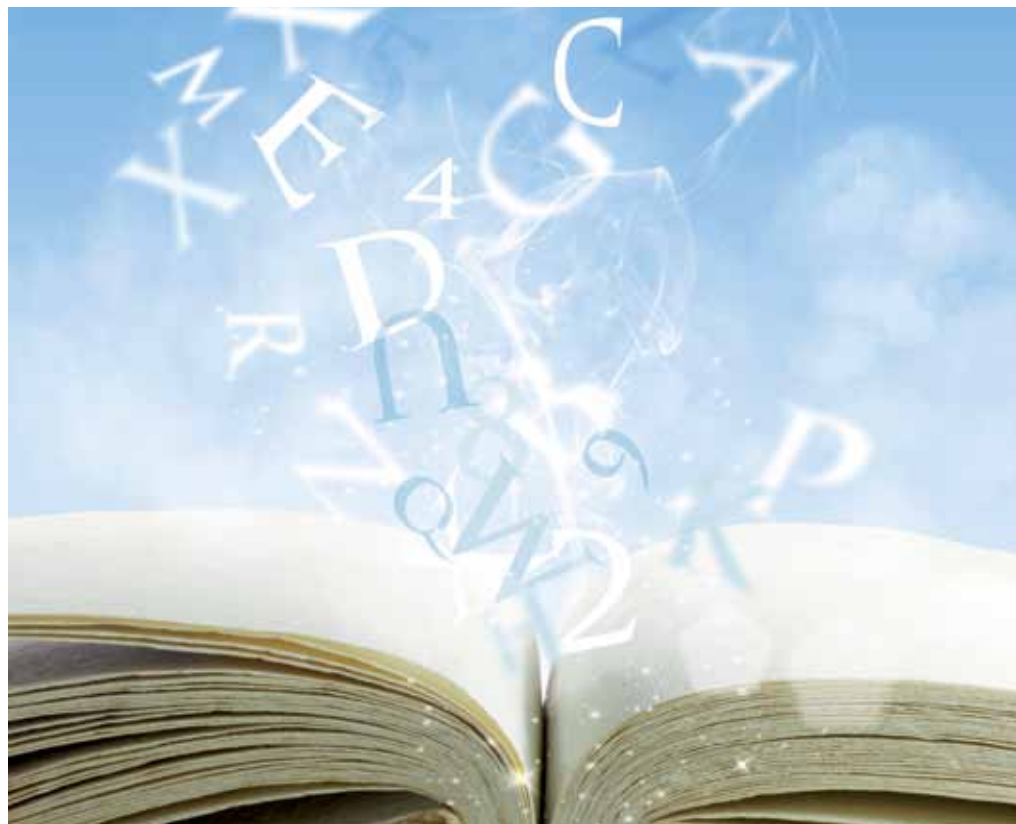
Bindestreg anvendes også (stadigvæk) i nogle få sammensætninger af fremmed oprindelse, fx *walkie-talkie*, *walkie-talkie-udstyr* og *legetøjs-walkie-talkie*.

Store og små bogstaver i initialforkortelser

Af Jørgen Nørby Jensen

En af de principielle ændringer i Retskrivningsordbogen fra 2012 angår skrivemåden af initialforkortelser, dvs. forkortelser der er dannet af begyndelsesbogstaverne fra flere ord eller orddele. Initialforkortelser der er proprier (egennavne), skrives som hidtil med store bogstaver (*USA, FN, EU, DSB, DMI* osv.), mens initialforkortelser der er

appellativer (almindelige navneord), nu valgfrit kan skrive med store eller små bogstaver: *IT* eller *it*, *BH* eller *bh*, *TV* eller *tv*, *USB-nøgle* eller *usb-nøgle*, *HF* eller *hf*, *DVD* eller *dvd*, *CD* eller *cd*, *DNA* eller *dna*, *BNP* eller *bnp* osv. Oprindelige forkortelser der læses som almindelige ord, skrives med små bogstaver: *aids*, *ufo*, *epo*, og i ord som *a-kasse*, *p-pille* og

e-mail, hvor forkortelsen ikke kan stå alene, skrives forkortelsen ligeledes med lille bogstav. Reglerne er beskrevet i § 14.2 og 14.3 i Retskrivningsordbogen.

Baggrund

Ifølge Retskrivningsordbogen fra 2001 skulle de fleste initialforkortelser som udgangspunkt skrives med store bogstaver, men hvis de var tilstrækkelig almindelige, skulle de skrives med små. Man skulle fx skrive *ATP*, *HD*, *UHF-antenne* og *BNP* med store bogstaver, men fx *it*, *dvd*, *tv*, *lsd*, *lp*, *dna* og *pc* med små bogstaver. Og ved nogle enkelte forkortelser var der valgfrihed: *CV* eller *cv*, *PR* eller *pr* ('public relation(s)'), *PS* eller *p.s.*

Reglen var svær at håndtere i praksis, for hvornår var en forkortelse almindelig nok til at man måtte (eller skulle) skrive den med små bogstaver? Den korrekte skrivemåde for en lang række forkortelser kunne naturligvis slås op i Retskrivningsordbogen, men som bekendt opstår der hele tiden nye forkortelser. Forkortelsen *SMS/sms* nåede fx ikke at komme med i Retskrivningsordbogen fra 2001, men i Sprognævnets svartjeneste dukkede spørgsmålet om store eller små bogstaver hurtigt op. I overensstemmelse med de overordnede regler anbefalede Sprognævnet i begyndelsen at man skrev forkortelsen med store bogstaver, men efterhånden som *sms* var blevet indarbejdet i sproget, begyndte nævnet at anbefale små bogstaver. Og det var også denne skrivemåde der kom med i Sprognævnets forkortelsesbog *Rigtigt kort. Anbefalede forkortelser* fra 2003. Nogle år senere gentog historien sig med forkortelsen *MMS/mms*.

Et særligt problem var der med de forkor-

Jørgen Nørby Jensen er informationsmedarbejder i Dansk Sprognævn.

telser som anvendes af fagfolk, men som også har en vis udbredelse i almensproget. Forkortelsen *dna* må siges at tilhøre almensproget. Den har stået i Retskrivningsordbogen siden 1996 og findes desuden i almensproglige ordbøger som *Nudansk Ordbog* og *Den Danske Ordbog*. I fagsproget optræder den imidlertid ofte sammen med forkortelsen *RNA*, der ikke er lige så kendt, og som kun kan slås op i fremmedordbøgerne. Hvis man skulle følge den officielle retskrivning, ville man altså være nødt til at skrive *RNA* (med store bogstaver), men *dna* (med små), og det var naturligvis ikke hensigtsmæssigt.

Sammenfatning

Med den nye regel om valgfrihed mellem store og små bogstaver i initialforkortelser kan de mange nye forkortelser der hele tiden kommer ind i sproget, fx fra IT-verdenen, hurtigt og nemt tilpasses den korrekte danske retskrivning, også selvom de ikke står i Retskrivningsordbogen. Den nye regel imødekommer den faktiske sprogbrug på området, men fastholder også hovedprincippet om små bogstaver i dansk retskrivning.

Ingen apostroffer i *cognacen*, *fiskefileter* og *succeser* mv. Bortfald af § 6.5 om fremmedord på stum konsonant eller -c

Af Anita Ågerup Jervelund

Af § 6.5 i RO 2001 fremgik det at man havde mulighed for at bruge apostrof foran en dansk endelse til et fremmedord hvis stamme ender på en stum konsonant eller -c, fx *grandprix'et* (el. *grandprixet*), *portier'en* (el. *portieren*), *succes'en* (el. *succesen*), *bouquet'en* (el. *bouqueten*), *franc'en* (el. *francen*), *aspic'en* (el. *aspicen*). I den alfabetiske del af RO 2001 var sådanne bøjningsformer dog skrevet uden apostrof, men de pågældende ord var forsynet med en henvisning til § 6.5, fx:

armagnac *sb.*, -en, -er (jf. § 6.5).

fiskefilet *sb.*, -en, -er (jf. § 6.5).

konferencier *sb.*, -en, -er (jf. § 6.5).

I RO 2012 er § 6.5 bortfaldet således at der ved denne ordgruppe ikke længere kan bruges apostrof, fx

armagnac *sb.*, -en, -er, -erne (en fransk druebrændevin)

buffet *sb.*, -en, -er, -erne, *i sms.* buffet-, *fx* buffetvogn; kold buffet; stående buffet

cognac *sb.*, -en, -er, -erne, *i sms.* cognac-, *fx* cognacfarvet

debut *sb.*, -en, -er, -erne, *i sms.* debut-, *fx* debutalbum, debutroman

fiskefilet *sb.*, -en, -er, -erne

konferencier *sb.*, -en, -er, -erne (*person der præsenterer de forskellige indslag i et show*)

succes *sb.*, -en, -er, -erne, *i sms.* succes-, *fx* succeshistorie, succesombrust

Formerne uden apostrof står stærkest i den faktiske sprogbrug, og derfor er der ikke længere behov for § 6.5. En søgning i KorpusDK på Ordnet.dk viser hvor stærkt formerne uden apostrof står:

KorpusDK

atelieret (60)	atelier'et (0)
debuten (107)	debut'en (23)
fiskefileter (14)	fiskefilet'er (0)
nougaten (7)	nougat'en (3)
succeser (160)	succes'er (32)
cognacen (12)	cognac'en (8)

Den nye regel er ganske vist lidt hård ved ordene der ender på c, men disse ord er sammen med fremmedord på stum konsonant historisk set blevet behandlet under ét i ret-

skrivningen, og det bliver de fortsat. I øvrigt er der kun få ord på -c (16 opslagsord i RO 2012), og nogle af dem er sjældne, fx *aspic* 'gelé med fx kød el. fisk' og *cambric* 'et fintvævet stof'.

Ved at afskaffe § 6.5 har vi fået reduceret antallet af dobbeltformer. Der var i RO 2001 117 opslagsord der havde henvisning til § 6.5. Men den største fordel ved denne ændring er at ordene nu følger skrivemåden for det "almindelige" bøjningsmønster, dvs. endelsen sættes direkte på ordet, og på den måde er der kommet endnu mere orden i systemet.

Anita Ågerup Jervelund
er seniorkonsulent i
Dansk Sprognævn.

Mindre ændringer i retskrivningsreglerne

Af Anita Ågerup Jervelund

De fleste principielle normændringer er beskrevet i dette nummer af Nyt fra Sprognævnet. To af dem er dog beskrevet i tidligere numre af Nyt fra Sprognævnet (*Skal vi have former af typen gymnasie med i Retsskrivningsordbogen?* i NfS 2009/4, og *Adverbium + præposition – ét eller to ord?* i NfS 2011/3). Disse normændringer, bortset fra formerne på *-ie* som i *gymnasie*, resulterer i ændringer i retskrivningsreglerne i RO 2012, og når vi har talt og skrevet om ændringer i retskrivningsreglerne, har det i reglen drejet sig om disse større, principielle ændringer.

Men er der andre ændringer i retskrivningsreglerne end de principielle? Ja, det er der, og de fleste af disse mindre ændringer vil jeg komme ind på i denne artikel. Jeg vil dog kun omtale de dele af retskrivningsreglerne der indeholder mindre ændringer eller vigtige præciseringer af retskrivningsnormen. At der fx er indført et nyt eksempel i en regel eller slettet et eksempel, er ikke medtaget.

Yankee'er og trainees

§ 6.3. Fremmedord på *-ee*

I § 6.3 i RO 2001 stod der:

Der sættes apostrof foran endelser til fremmedord der ender på *-ee* udtalt som *i*, fx *frisbee'en*, *yankee'er*.

Denne formulering af reglen har givet to problemer. § 6.3 skal forstås sådan at der kun sættes apostrof foran endelsen når den begynder med *e* således at man ikke får *tre e'er* lige efter hinanden. Der skal altså ikke apostrof ved disse ord når de bruges i genitiv (fx *en frisbees flyveegenskaber*), og hvis ordet kan have en pluralisform på *-s* som fx *trainees*, skal der heller ikke apostrof foran *s*'et. Men ingen af delene fremgik tydeligt af reglen i RO 2001. I RO 2012 er reglen gjort klarere:

Der sættes apostrof foran visse endelser til fremmedord der ender på *-ee* udtalt som *i*, fx *frisbee'en*, *yankee'er*. (Men: *en frisbees flyveegenskaber*, *firmaets trainee'er* el. *trainees*).

Store og små bogstaver i forsvaret, flyvevåbnet og søværnet mv.

§ 12.7. Institutioner, firmaer mv.

I § 12.7 står der at navne på offentlige og private institutioner, foreninger, sammenslutninger, organisationer, virksomheder, firmaer, politiske partier mv. skrives med stort, og der gives en del eksempler. I RO 2001 stod der dog følgende til sidst i paragraffen:

Med lille skrives betegnelser som *staten*, *regeringen*, *hæren*, *flyvevåb(e)net*, *kirken*, *folkekirken*, *folkeskolen*, *skattevæs(e)net*, *forsvaret*.

Nogle af ordene i denne ordgruppe kan dog også fungere som navne på organisationer og skal i sådanne tilfælde skrives med stort begyndelsesbogstav. Denne del af paragraffen har således været for restriktiv, og vi har derfor ændret ordlyden i RO 2012:

Med lille skrives betegnelser som *staten*, *regeringen*, *kirken*, *folkekirken*, *folkeskolen*, *skattevæs(e)net* og *sygehusvæs(e)net*. Også betegnelser som *forsvaret*, *flyvevåb(e)net*, *søværnet* og *hjemmeværnet* skrives med lille når de fungerer som almene overbegreber. Når der er tale om navne på selve organisationerne, skrives de dog med stort: *Forsvaret*, *Flyvevåbnet*, *Søværnet* og *Hjemmeværnet*.

Små bogstaver i stillingsbetegnelser mv.:

controller Anne Skov og kusine Isabella

§ 13.3. Andre titulaturer

§ 13.1 og § 13.2 handler om stort begyndelsesbogstav i tiltalepronomenne *I* og *De* og i særlige titulaturer som *Deres Majestæt*, *Hendes Majestæt Dronningen*, *Deres Excellence* mv. I disse to punkter er der ingen ændringer. I § 13.3 står der at titulaturer, titler, stillingsbetegnelser og grader mv. som hovedregel skrives med lille begyndelsesbogstav, og der gives eksempler som *dronning Margrethe*, *professoren*, *direktør Svane* og *onkel Harry*. Dette er der heller ikke lavet om på – der er kun indført nogle flere eksempler. Men i slutningen af § 13.3 i RO 2001 stod der så:

Der kan dog også skrives med stort begyndelsesbogstav i sådanne tilfælde: *Dronning Margrethe* (el. *dronning Margrethe*), *Til Kontorchef Svane* (el. *Til kontorchef Svane*).

I vores rådgivning har vi dog normalt frarådet sprogbrukerne at skrive med stort begyndelsesbogstav i sådanne sammenhænge, selvom det nævnes som mulighed sidst i paragraffen. Nu har vi taget konsekvensen af denne rådgivning og har slettet den sidste passage i paragraffen. I RO 2012 ser § 13.3 derfor således ud:

Øvrige titulaturer, titler, stillingsbetegnelser og grader mv. skrives som hovedregel med lille begyndelsesbogstav, både i tiltale og omtale:

dronning Margrethe, *grev Moltke*, *Ernst greve Moltke*, *dronningen*, *majestæten*, *excellencen*, *statsministeren*, *professoren*, *doktoren*, *direktøren*, *direktør Svane*, *pastor Nielsen*, *Til personalechefen*, *seniorforsker Skjern*, *psykolog Tanja Sørensen*, *ph.d. Peter Holm*, *datamanager Markus Nielsen*, *controller Anne Skov*, *fru Petersen*, *hr. Eriksen*, *onkel Harry*, *kusine Isabella*.

Et eller flere ord: *afsted* eller *af sted* mv.

§ 19.5. *Simpelthen* og *simpelt hen* m.fl.

I § 19.5 i RO 2001 er der en liste over ordforbindelser der uden forskel i udtale eller betydning skrives i ét eller flere ord. Det drejer sig om ord af typen *immervæk/immer væk*, *nogensinde/nogen sinde*, *omend/om end*, *simpelthen/simpelt hen* mv. I RO 2012 er der yderligere 5 forbindelser der valgfrit kan >

skrives i ét eller to ord, og de er således føjet til listen i § 19.5. Det drejer sig om følgende 5 forbindelser:

afsted el. *afsted*

allesammen el. *alle sammen*

alletiders el. *alle tiders*

allevegne el. *alle vegne*

ombord el. *om bord*

I RO 2001 skulle de skrives i to ord. Det var altså kun *af sted*, *alle sammen*, *alle tiders*, *alle vegne* og *om bord* der var korrekte skrivemåder, men vi har længe kunnet konstatere at mange gode og sikre sprogbrugere skriver dem i ét ord fordi de opfatter dem som ét ord - på linje med de andre ordforbindelser på listen i § 19.5.

Imperativ af engelske verber: *Pierce ikke dig selv i næsen!*

§ 30.3. Ord fra engelsk

§ 30 beskriver hvordan man danner imperativ af forskellige typer verber. Særligt § 30.3 om imperativ af oprindelig engelske verber giver sprogbrugerne vanskeligheder. Mange af de engelske verber danner imidlertid imperativ på samme måde som de danske, dvs. ved fjernelse af infinitivendelsen *-e*, fx *croon*, *drop*, *entertain*, *kidnap*, *test* (til *croone*, *droppe*, *entertaine*, *kidnappe*, *teste*). Men ord der i stavelen før infinitivendelsen har en enkelt vokal udtalt som en diftong, har samme form i imperativ som i infinitiv, fx *fade* i *fade langsomt ud!* og *tape* i *tape omslaget fast!* I øvrigt tilføjes det at sådanne skrivemåder kan virke afstikkende og ofte kan erstattes af andre formuleringer, fx *derefter fades langsomt ud* og *omslaget tapes fast*.

I RO 2001 stod der dog ikke noget om verber der ender på *-ce* som fx *pierce* og *pace*, og vi har fået en del spørgsmål om imperativ af verber af denne type. Spørgerne har - lige som ved *fade* og *tape* - været usikre på om *-e* skulle fjernes eller ej. Derfor har vi i RO 2012 tilføjet et afsnit om dette:

Verber der ender på *-ce* i infinitiv, har ligeledes samme form i imperativ som i infinitiv:

Outsource hele produktionen!

Pierce ikke dig selv i næsen!

Pace nu ikke børnene så meget!

Også disse skrivemåder kan ofte erstattes af andre formuleringer, fx

Hele produktionen skal outsources.

Du må ikke pierce dig selv i næsen.

Hold op med at pace børnene så meget!

Bøjet eller ubøjet form: *Begge deres børn er adopteret* el. *adopterede*

§ 33. Præteritum participium efter hjælpeverber mv.

Denne paragraf handler om brugen af præteritum participium i bøjet og ubøjet form efter forskellige hjælpeverber. Af § 33.2 om præteritum participium efter *være* og *blive* har det hele tiden fremgået at der bruges ubøjet form når der fortrinsvis tænkes på et handlingsforløb, fx *hele tre biler blev lejet til turen*. Når der fortrinsvis tænkes på en tilstand, kan participiet behandles som et adjektiv og bøjes, fx *hans sko er meget slidte*. Det nye i § 33.2 i RO 2012 er tilføjelsen af en sætning som beskriver variationen i sprogbrugen

endnu tydeligere end i RO 2001, efterfulgt af en række eksempler:

Men i mange tilfælde er ubøjet form almindelig sprogbrug uanset om der er tale om en handling eller en tilstand:

Alle tre biler er lejet (el. *lejede*).

Begge deres børn er adopteret (el. *adopterede*).

Tallene i eksemplet er reguleret (el. *regulerede*).

Nødderne er hakket (el. *hakkede*).

Hvor mange af bilerne er nye, og hvor mange er brugt (el. *brugte*)?

Tusindvis af boliger er misligholdt (el. *misligholdte*).

Komma ved hvor: *Jeg har jo meget bedre tid nu, hvor jeg er gået på pension*

§ 50. Startkommaets placering

Der er ikke lavet om på kommareglerne i RO 2012, men der er tilføjet nye eksempler i paragrafferne. Den største tilføjelse findes i § 50, som handler om placering af kommaet i de tilfælde hvor et ord eller en ordforbindelse i den overordnede sætning hører så nøje sammen med ledsætningen at startkommaet i stedet skal eller kan placeres foran dette led og altså ikke kommer til at stå lige foran ledsætningen. Der er kommet et ekstra punkt ind i denne paragraf, nemlig § 50.5 om kommaets placering ved stedsadverbial + ledsætning indledt med *hvor*:

Ved stedsledsætninger indledt med *hvor* sættes startkommaet umiddelbart foran ledsætningen:

Sæt kommaet dér, hvor ledsætningen begynder.

Du skal dreje til højre henne ved rådhuset, hvor vejen deler sig.

Hun er født og opvokset helt derude, hvor kragerne vender.

Her, hvor vi står, lå den gamle Østerport.

Også i § 50.4 om kommaets placering ved tidsadverbial + ledsætning med udeladt konjunktion er *hvor* kommet med på listen over sætningsindledere der bruges i denne sammenhæng, og der gives et par eksempler med *hvor*:

Ved tidsledsætninger indledt med konjunktioner eller konjunktioner som *da, når, mens, hvor* sættes startkommaet umiddelbart foran ledsætningen:

Jeg traf ham engang, da jeg var på Mallorca.

Vi har aftalt at mødes en aften, når fjernsynet virker igen.

Der er aldrig noget i vejen de dage, hvor vi besøger ham.

Jeg har jo meget bedre tid nu, hvor jeg er gået på pension.

Som ved de andre sætningsindledere gælder det også for *hvor* at hvis den er udeladt, kan kommaet valgfrit sættes enten lige før ledsætningen (dvs. dér hvor *hvor* kunne have stået) eller foran det forudgående adverbial. Derfor er der tilføjet disse to eksempler i § 50.4 i RO 2012:

Vi har aftalt at mødes en aften, fjernsynet virker igen el. *Vi har aftalt at mødes, en aften fjernsynet virker igen.*

*Der er aldrig noget i vejen de dage, vi besø-
ger ham el. Der er aldrig noget i vejen, de
dage vi besøger ham.*

Der er desuden en mindre tilføjelse i § 50.2 om komma foran *som* og *end*. Ifølge § 50.2 sættes der ikke komma mellem sammenligningskonjunktionerne *som* og *end* og en umiddelbart efterfølgende ledsætning, men startkommaet sættes i stedet foran sammenligningskonjunktionen:

*Det er nu ikke nær så sjovt, som da Lassen
var formand.*

*Man hører snart aldrig andet, end at ti-
derne er dårlige.*

*Det er ikke andet, end hvad man kunne
vente.*

Vi har erfaret ved Sprognævnets spørgetelefon at mange sprogbrugere har opfattet denne regel således at hvis sammenligningskonjunktionerne *som* og *end* står før en ledsætning, skal startkommaet altid sættes foran *som* og *end*, uden at tage hensyn til hvordan sætningskonstruktionen i øvrigt er. De har altså forstået de således at reglen om *end* og *som* tilsidesætter de andre kommaregler, og har fx sat kommaet foran *end* i en sætning som **jeg kender ikke andre børn i området, end dem der bor lige inde ved siden af*. Det var ikke det der var hensigten med denne regel, og vi har derfor forsøgt at forklare dette nærmere i et nyt afsnit i § 50.2 i RO 2012:

I tilfælde hvor ledsætningen ikke følger umiddelbart efter sammenligningskonjunktionen, sættes kommaet foran ledsætningen:

*Har vi ikke andre kartofler end dem, der
ligger i køleskabet?*

*Vores nye hus er ikke nær så stort som det,
vi boede i før.*

Prikker i stedet for tankestreger: Hvis jeg ellers kan hjælpe ... med noget ...

§ 55. Tankestreg

Tankestreg bruges fortsat som beskrevet i § 55.1-3. Man kan altså bruge tankestreg mellem helsætninger for at betegne et indholdsmæssigt skift, man kan bruge den til at vise at det efterfølgende er noget uventet eller overraskende, og man kan bruge den omkring et indskud eller foran en tilføjelse (ligesom komma (§ 47) og parentes (§ 56)). Men man kan ikke længere bruge tankestreg som beskrevet i § 55.4 i RO 2001:

I personlig eller litterær stil kan man antyde noget uafsluttet ved at lade en sætning ende med en eller flere tankestreger:

Nu makker du ret – ellers – –

*I får nøjagtig en time til at pakke jeres sager
og komme ud af huset – –*

Tankestreg bruges sjældent på denne måde, og der er sandsynligvis ikke særlig mange der vil opdage at § 55.4 er taget ud af RO 2012. I dag bruger man i stedet prikker, som beskrevet i § 43.2:

I personlig eller litterær stil kan man med flere punktummer i serie antyde noget uafsluttet eller tøvende:

– Hvis jeg ellers kan hjælpe ... med noget ...

- Ellers tak ... Jeg giver dem bare hvad jeg har ... lidt ærter og skinke ...
Han prøver at tænde de to stearinlys i sølvstager, men det skjuler bare deres ansigter for hinanden og gør det så meget mere tåbeligt at de sidder der og konverserer på hver side af et bord ...

Fra *køle/varmetaske* til *køle-/varmetaske* § 57.5. Sammensætninger med sidestillede led

Ifølge § 57.5 bruges der bindestreg i sammensætninger hvis dele er betydningsmæssigt sidestillede, fx *det rød-hvide flag*, *skole-hjem-samtale*, *køkken-almrum* og *læse-stave-træning*. Dette gælder fortsat i RO 2012. Den lille ændring der findes i § 57.5, gælder de tilfælde hvor det kan være vanskeligt at afgøre om delene i en sammensætning først og fremmest skal opfattes som sidestillede (svarende til en formulering med *både ... og*) eller som alternativer (svarende til en formulering med *enten ... eller*). I sådanne tilfælde kan man bruge bindestreg eller skråstreg (jf. § 60) afhængigt af om man lægger hovedvægten på den ene eller den anden betydning. Hvis man bruger bindestreg, skal man skrive *køle-varme-taske* ligesom i RO 2001, men hvis man vælger løsningen med skråstreg, skal man skrive *køle-/varmetaske*, hvilket er en ændring i forhold til RO 2001, hvor det skulle skrives uden bindestreg: *køle/varmetaske*.

Mange af Sprognævnets spørgere har gennem årene undret sig over den ”manglende” bindestreg i *køle/varmetaske* i RO 2001 og har meddelt os at de plejer at skrive en sådan sammensætning med bindestreg. Nu kan de gøre det i fuld overensstemmelse med den officielle retskrivning i RO 2012. Det virker da

Anita Ågerup Jervelund
er seniorkonsulent i
Dansk Sprognævn.

også fornuftigt at bruge bindestreg, for den viser at de to sammensatte ord har en fælles orddel som kun bliver nævnt én gang (jf. *køletaske/varmetaske*).

LÆS MERE!

Ændring af sær- og sammenskrivning af forbindelser som *inden for/indenfor, uden for/udenfor mv.*

Retskrivningsordbogen fra 2012 tillader at man skriver en række forbindelser dannet af adverbium + præposition i ét ord i sammenhænge som fx *du skal stille skoene udenfor døren*. Det er dog også stadig tilladt at skrive *du skal stille skoene uden for døren*.

En detaljeret gennemgang af overvejelserne bag ændringen findes i Jørgen Schack: Adverbium + præposition – ét eller to ord? I: Nyt fra Sprognævnet 2011/3, s. 1-7.

Valgfrihed mellem *-ie* og *-ium* i ord som *akvarium, gymnasium, ministerium mv.*

I Retskrivningsordbogen fra 2012 er former som fx *akvarie, gymnasie* og *ministerie* indført som sideformer til *akvarium, gymnasium* og *ministerium*.

Om begrundelsen for ændringen kan man læse i Jørgen Schack: Skal vi have former af typen *gymnasie* i Retskrivningsordbogen? I: Nyt fra Sprognævnet 2009/4, s. 20-23.

Retskrivningsordbogen i fremtiden – analog eller digital?

Af Sabine Kirchmeier-Andersen

Ved lanceringen af den nye Retskrivningsordbog fik vi gentagne gange stillet spørgsmålet om det mon er sidste gang ordbogen kommer ud som bog. Siden 2001 hvor 3. udgave af ordbogen udkom, har vi oplevet store omvæltninger i den måde vi bruger de digitale medier på. De nye smartphones og tavlecomputere har revolutioneret vores muligheder for at være online, og vi er ved at vænne os til at informationen altid er tilgængelig uanset hvor vi er, og det gælder naturligvis også oplysninger om den officielle retskrivning.

Allerede i 2001 udkom ordbogen på CD-rom med mange smarte søgefunktioner, og en mindre avanceret version blev tilgængelig på nettet. Især netversionen bliver flittigt brugt og har ligget stabilt på ca. 3 mio. opslag om året i de sidste 4 år. I 2010 udgav nævnet i forbindelse med regeringens sprogkampagne Retskrivningsordbogen som app som på få måneder blev hentet mere end 40.000 gange.

Siden har udviklingen på dette område bestemt ikke ligget stille. App-markedet er eksploderet, og mange sprogapplikationer og sprogspil er myldret frem. Nævnet har ikke holdt sig tilbage og udgav i december 2011 en julekalender som app. I foråret 2011 kom appen ”Sproghjælp” som gjorde det muligt at

få de vigtigste retskrivningsregler forklaret i en håndvending.

Den digitale udvikling har i høj grad også påvirket ordbogsmarkedet. Ordbøger udgives i dag i stigende omfang elektronisk, og konkurrencen er hård mellem forlagene som nu først og fremmest producerer deres ordbøger i ordbogsportaler hvor man kan slå op i flere ordbøger samtidigt. Sproget.dk, som blev lanceret i 2007, er også en sådan portal hvor man kan slå op i de ordbøger som Sprognævnet og Det danske Sprog- og Litteraturselskab stiller gratis til rådighed. Derudover får man adgang til et væld af andre oplysninger om det danske sprog.

Selv om interessen for den trykte Retskrivningsordbog 2012 har vist sig at være større end nævnet og forlaget Lindhardt og Ringhof har regnet med, må man konstatere at tiden er ved at løbe fra de trykte ordbøger, og kravene om at publicere digitalt er kommet for at blive. Nævnet har siden 2011 haft som et af sine erklærede mål at gøre den officielle retskrivning tilgængelig på så mange digitale platforme som muligt – og det er mere ambitiøst end man umiddelbart skulle tro.

Den teknologiske udvikling har medført at især det skrevne sprog bliver brugt mere end nogensinde før, ikke blot i de sociale medier, men også i it-applikationer der bliver anvendt

overalt i samfundet hvad enten det drejer sig om tv-tekstning, tekstbehandlings- og publiceringssystemer, elektroniske patientjournaler, undervisningsprogrammer eller online-spil. Det siger sig selv at adgangen til den officielle stavning i disse sammenhænge er nødvendig hvis vi fortsat vil styrke stavefærdigheden og fastholde et ensartet skriftbillede.

Nævnet vil derfor i langt højere grad end før gøre Retskrivningsordbogen tilgængelig som digital resurse. Allerede nu kan man hente en liste med ordbogens opslagsord og oplysning om deres ordklasse gratis på nævnets hjemmeside. En ordliste med bøjede former vil blive tilgængelig i forskellige formater mod betaling i løbet af foråret, ligesom det vil blive muligt at købe licens til hele ordbogen i digitalt format. Der er på nuværende tidspunkt allerede indgået aftaler med ordbogsportaler hos Ordbogen.com og Gyldendal med henblik på digital udgivelse af ordbogen, og med Microsoft med henblik på stavekontrol, og mange flere vil formentlig følge.

Den digitale udvikling indeholder også andre aspekter som får betydning for Retskrivningsordbogen i fremtiden. Når ordbogen redigeres i en database og altid er online, er det ingen sag at tilføje nye ord og lave andre ændringer i ordbogen. Det sker allerede med nævnets onlineordbog Nye ord i dansk, og vi ser det også hos Den Danske Ordbog, Ordbogen.com og Gyldendal i deres ordbogsportaler. Det virker umiddelbart logisk at man burde gøre det samme med Retskrivningsordbogen, men da ordbogen i princippet er en lovtekst (se artiklen *Fra lov til ordbog*), skal man udvise stor forsigtighed.

Mens alle ordbogsbrugere formentlig ville opfatte det som en udstrakt service at nævnet løbende tilføjede nye ord til ordbogen og tilføjede flere nyttige oplysninger om ordene, ville de samme brugere næppe bryde sig om at der løbende blev lavet ændringer i etablerede ords stavemåde eller ligefrem principielle ændringer i retskrivningsreglerne. Man ville kunne risikere at man den ene dag var i god overensstemmelse med den officielle >

Sabine Kirchmeier-Andersen
er direktør for
Dansk Sprognævn.

norm, og den næste dag ganske uforvarende ville være lovbrøder. Derfor skal alle opdateringer overvåges nøje, og der skal holdes øje med om der blandt de planlagte løbende tilføjelser og ændringer kan være principielle ændringer.

Da principielle ændringer bl.a. er ændringer der rammer en ordgruppe, skal man udvise særlig opmærksomhed når der optages nye ord af samme type. Fx havde man ændret enkelte *-ium*-former allerede i 1986, men først i 2012 blev stavningen af et så stort antal af disse ord ændret at det kunne betragtes som en principiel ændring. Ved en løbende tilføjelse af nye ord vil det blive vanskeligere at afgøre om og hvornår man når til det

punkt hvor ændringerne bør betragtes som principielle.

Sprognævnets repræsentantskab skal derfor løbende orienteres, og især Fagrådet for retskrivning vil få en vigtig opgave i denne sammenhæng. Hvis man bliver enige om at der er tale om principielle ændringer, skal hele den lovregulerede godkendelsesproces overholdes.

På grund af den stigende anvendelse af ordbogen i digitale applikationer er den løbende tilføjelse af nye ord til ordbogen heller ikke helt uproblematisk. Hver gang ordbogen opdateres, vil de eksisterende ordlister rundt omkring blive forældet. Det har hidtil ikke været noget problem da den trykte ordbog og den digitale ordbog har været nøjagtigt identiske. Det vil de ikke være i fremtiden, og der skal derfor findes gode og sikre digitale metoder til at holde de mange brugere af Sprognævnets ordlister ajour og at opdatere den trykte ordbog i passende intervaller.

Et tilbagevendende spørgsmål har i denne sammenhæng været om der fortsat skal ta-

ges ord ud af ordbogen. Hvor pladsen i den trykte ordbog har lagt en naturlig begrænsning for de ord der kunne være med, er der i den digitale verden i praksis ingen fysiske grænser for ordbogens størrelse. Det er derfor fristende at lade ordbogen vokse, men det vil formentlig samtidig betyde et farvel til den trykte bog i den form vi kender den i dag. En så vidtrækkende beslutning er nævnet imidlertid ikke parat til at tage så længe interessen for at besidde en ”rigtig” bog er til stede.

Man vil altså også i fremtiden nemt kunne konsultere den officielle retskrivning - digitalt på mangfoldige måder, men også stadig analogt.

Nyt fra Sprognævnet udgives af Dansk Sprognævn. Det udkommer 4 gange om året og koster 100 kr. (inkl. moms og forsendelse) for en årgang. Man kan kun tegne abonnement hos Sprognævnet.

Udsigtede artikler og artikler med initialer giver udtryk for Sprognævnets mening. Artikler med navn giver ikke nødvendigvis i enhver henseende udtryk for Sprognævnets mening.

Eftertryk er tilladt når kilden angives.

Næste nummer udkommer i juni 2013

Ansvarshavende redaktør: Sabine Kirchmeier-Andersen

Redaktionssekretær: Jørgen Nørby Jensen

ISSN 0550-7332

Layout: Falcon Grafisk Design · Dtp: Jannerup A/S

Generelle abonnementsvilkår

Levering

Nyt fra Sprognævnet udkommer 4 gange om året, i marts, juni, september og december. Hvis du midt i måneden endnu ikke har modtaget bladet, bedes du henvende dig til Dansk Sprognævn for at få tilsendt et erstatningseksemplar.

Betaling

Abonnementet betales forud, og opkrævning sker i januar, enten ved at Dansk Sprognævn sender dig et indbetalingskort (til betaling på posthuset, i banken eller via netbank) eller via BetalingsService (BS).

Som ny abonnent modtager du de numre der er udkommet i indværende år, samt et indbetalingskort for et fuldt årsabonnement.

Pris

Prisen er 100 kr. om året. Du betaler for et år ad gangen, så selvom du opsiges dit abonnement midt på året, vil du stadig modtage og betale for resten af årets udgivelser.

Varighed og opsigelse

Abonnementet løber indtil du opsiges det skriftligt, enten per brev eller mail. Seneste frist for opsigelse er 10. december. Det er ikke gyldig opsigelse blot at undlade at betale. Ved opsigelse af abonnementet skal du huske selv at opsiges en evt. betalingsaftale med BS.

Flytning

Flytning skal du meddele per telefon, mail eller brev. Ved henvendelser om abonnementet skal du have dit abonnementsnummer klar.

Nyt fra Sprognævnet

2013/1 · marts

Fra lov til ordbog.

Lovgrundlag og baggrund for

Retskrivningsordbogen 2012 2

En ny og bedre Retskrivningsordbog

– det endelige resultat 5

Nye opslagsord i Retskrivningsordbogen 2012 8

Ændrede staveformer og ordformer

i Retskrivningsordbogen 2012 13

Ændrede bøjningsformer

i Retskrivningsordbogen 2012 18

Substantiver på *-el*, *-en* og *-er* 20

Bindestregsændringer i

Retskrivningsordbogen 2012 24

Store og små bogstaver i

initialforkortelser 26

Ingen apostroffer i *cognacen*, *fiskefileter* og *succeser* mv.

Bortfald af § 6.5 om fremmedord
på stum konsonant eller -c 28

Mindre ændringer i retskrivningsreglerne 30

Retskrivningsordbogen i fremtiden

– analog eller digital? 36

Abonnement mv.:

Telefon: 33 74 74 09 eller
moerch@dsn.dk

Spørgetelefon: 33 74 74 74

(Mandag-torsdag 10-12 og 13-15)

www.dsn.dk

www.sproget.dk